ΕΤΟΣ Δ'—1901 + ΑΡ. 7 + 1 ΑΠΡΙΛΙΟΥ

ΕΘΝΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λυῶνος ἱδρύθη ἐφέτος εἰδικὴ ἕδρα τῆς Σχολικῆς Ὑγιεινῆς. Τὸ κύριον μέρος αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἐναρκτηρίου λόγου τοῦ διδάσκοντος τὸ μάθημα τοῦτο Δρος Ι. Νικολᾶ (J. Nicolas) δημοσιεύομεν ἐν μεταφράσει ὡς περιέχοντα πολύτιμα διδάγματα καὶ διὰ τοὺς διδασκάλους καὶ διὰ τοὺς γονεῖς. **Σ. τ. Δ.**

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΚΑΙ Η ΥΓΙΕΙΝΗ

Οἱ παῖδες φοιτῶσιν εἰς τὰ σχολεῖα κατὰ τὴν περίοδον τῆς δραστηριωτέρας αὐτῶν σωματικῆς καὶ πνευματικῆς ἀναπτύξεως, καὶ τὸ σχολεῖον κέκληται τὴν ἀνάπτυξιν ταύτην νὰ θεραπεύσῃ ρυθμίζον τὴν κανονικὴν αὐτῆς πορείαν. Ἐνταῦθα δὲ τὰ ἐπιστημονικὰ πορίσματα τῆς Ὑγιεινῆς, τῆς σκοπούσης τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῶν ὀργάνων τοῦ σώματος, εὑρίσκουσι τὴν πληρεστάτην καὶ χρησιμωτάτην ἐφαρμογήν.

Ἀλλὰ συνάμα ἡ ἐπὶ πολλὰς ὥρας καθ' ἑκάστην ἐν τῷ αὐτῷ συμβίωσις καὶ ἀνάμιξις τῶν μαθητῶν εἶνε τὰ μάλιστα συντελεστικὴ εἰς τὴν διάδοσιν τῶν ἐπιδημικῶν νόσων, αἵτινες δυστυχῶς συχνότατα πολλὰ θύματα μεταξὺ αὐτῶν ἀριθμοῦσιν. Ἐνταῦθα ἡ προφυλακτικὴ Ὑγιεινὴ παρέχει τὴν ἐπικουρίαν αὐτῆς πρὸς πρόληψιν ἢ παρακώλυσιν τοῦ κακοῦ.

Οὕτω δύναταί τις νὰ εἴπῃ ἄνευ ὑπερβολῆς ὅτι ἡ *σχολικὴ Ὑγιεινὴ* περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ σχεδὸν σύμπασαν τὴν γενικὴν Ὑγιεινὴν καὶ εἶνε ὄχι ὀλιγώτερον ταύτης χρήσιμος, καθόσον ἐκ τῆς καλῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὸν χρόνον τῆς σχολικῆς φοιτήσεως ἐξαρτᾶται ἡ ζωτικότης καὶ ἡ εὐδαιμονία τοῦ ἔθνους.

Ἂς ἐξετάσωμεν νῦν συντόμως καὶ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς τὰς σχέσεις τῶν δύο τούτων μερῶν τῆς Ὑγιεινῆς πρὸς τὸ σχολεῖον.

1. Τὸ πρῶτον μέρος τῆς Ὑγιεινῆς σκοπεῖ, ὡς εἴπομεν, νὰ διαθέσῃ τὸν ὀργανισμὸν εἰς τοιαύτας συνθήκας, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ἀνώτατον ὅριον τῆς ζωτικότητος καὶ δυνάμεώς του. Ὀφείλει λοιπὸν νὰ παρέχῃ ἀφθόνως εἰς τὸν παῖδα τὸν φοιτῶντα εἰς τὸ σχολεῖον πάντα τὰ ἀπαραίτητα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον μέσα.

Τὸ νεαρὸν σῶμα ζητεῖ πρὸς τὴν ἰδίαν ἀνάπτυξιν χῶρον εὐρύν, ἀέρα καθαρόν, φῶς, κινδυνεῦον ἄλλως νὰ μαρανθῇ ὡς τὸ στερούμενον ἀέρος καὶ ἡλίου φυτόν.

Ὁ χῶρος εἶνε ἀναγκαῖος, ἵνα μὴ παρακωλύωνται αἱ κινήσεις τοῦ παιδὸς καὶ ἵνα δύναται νὰ παραδίδηται ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ εἰς τὰς χρησιμωτάτας διὰ τὴν σωματικὴν αὐτοῦ ἀνάπτυξιν ἀσκήσεις, ὁ δὲ καθαρὸς ἀήρ, ἵνα παρέχηται αὐτῷ ἐν ἀρκούσῃ ποσότητι καὶ ἀπηλλαγμένον βλαβερῶν στοιχείων τὸ ὀξυγόνον, ἀληθὴς τροφή, τόσον ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητος ὅσον καὶ αἱ ἄλλαι.

Ἀλλ' ἡ συσσώρευσις τῶν παίδων εἰς τὰ σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπὶ ὥρας ὁλοκλήρους διαμένουσι περιωρισμένοι, ἀκίνητοι, προσεκτικοί, ἐν αἰθούσαις συχνότατα πεπληρωμέναις, εἶνε βεβαίως ἐπιβλαβής. Διὸ ὀφείλομεν τὰς ἐπιβλαβεῖς ταύτας συνθήκας νὰ ἄρωμεν, ὅσον τὸ δυνατόν, δι' ἄλλων ἐπωφελεστέρων. Ἡ δὲ Ὑγιεινὴ μᾶς δεικνύει τὸν κατάλληλον τρόπον.

Ἂς λάβωμεν ἓν παράδειγμα· ὁ παῖς πρέπει ν' ἀναπνέῃ ἀέρα καθαρόν, πλούσιον πάντοτε εἰς ὀξυγόνον καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν ἀπηλλαγμένον στοιχείων ἐπιβλαβῶν· ὁ καθαρὸς ἀὴρ περιέχει κανονικῶς 20,9 % ὀξυγόνου καὶ 79,1 % ἀζώτου, προσέτι δὲ ὑδρατμοὺς ἐν ἀσταθεῖ ποσότητι, ἀνθρακικὸν ὀξὺ ἐν μέσῃ ἀναλογίᾳ $^1/_{10000}$, καὶ διάφορα ἄλλα ἀέρια νεωστὶ ἀνακαλυφθέντα, τὸ κρυπτόν, τὸ ἀργὸν κλ., περὶ τῆς ἐνεργείας τῶν ὁποίων ἐν τῷ παρόντι οὐδὲν ἀπολύτως γνωρίζομεν. Δύναται δὲ καὶ ἄλλα στοιχεῖα νὰ περιέχῃ ἐν ἀπειροστῇ ποσότητι, ὧν ἀδιάφορος ἡ ἐνέργεια. Ἡ κανονικὴ σύνθεσις τοῦ ἀέρος τούτου δὲν βραδύνει νὰ τροποποιηθῇ ἐν σχολικῇ αἰθούσῃ περιεχούσῃ ἀριθμόν τινα μαθητῶν. Ἂς ἴδωμεν τί θεωρητικῶς συμβαίνει ἐν αἰθούσῃ περικλειούσῃ 50 μαθητὰς καί, ὅπερ ἐν τῇ πράξει δὲν ἀπαντᾷ πάντοτε, παρεχούσῃ τὸν ἀναγκαῖον ἀέρα δι ἕκαστον μαθητήν, ἤτοι 5 κυβικὰ μέτρα. Ἡ αἴθουσα αὕτη ἐγκλείει ἐν ὅλῳ 250 κυβ. μέτρα. Ἕκαστος μαθητὴς ἀναπνέει κατὰ μέσον ὅρον 16 φορὰς κατὰ λεπτόν, καθ' ἑκάστην δὲ ἐκπνοὴν ἐκπέμπει 50 ἑκατοστὰ λίτρας ἀέρος ἐρθαρμένου, ὥστε ἕκαστος μαθητὴς ἐκπέμπει κατὰ λεπτὸν 8 λίτρας ἀέρος ἢ 480 λίτρ. ἐν μιᾷ ὥρᾳ· οἱ 50 δὲ μαθηταὶ θὰ ἐκπέμψωσιν ἐν μιᾷ ὥρᾳ 24000 λίτρ. ἀέρος ἐρθαρμένου. Ὁ ἀὴρ οὗτος περιέχει περίπου 4 % ἀνθρακικοῦ ὀξέος, ἤτοι ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ 960 λίτραι ἀνθρακικοῦ ὀξέος θ' ἀναμιχθῶσι μετὰ τῶν 250 κυβ. μέτρων τοῦ ἀρχικοῦ ἀέρος τῆς αἰθούσης, καὶ οὕτως ὁ ἀρχικὸς λόγος τοῦ ἀνθρακ. ὀξέος $^1/_{10000}$ θὰ μεταβληθῇ εἰς $^4/_{1000}$. Ἀλλ' ἀὴρ περιέχων $^1/_{1000}$ ἀνθρακ. ὀξέος εἶνε ἤδη ἀκατάλληλος πρὸς εἰσπνοὴν καὶ βλαβερός· ὥστε μετὰ ἓν τέταρτον ὥρας ὁ καθαρὸς ἀὴρ τῆς αἰθούσης καθίσταται ἀκατάλληλος πρὸς εἰσπνοήν, ἐνδεὴς ὀξυγόνου ἀπορροφηθέντος διὰ τῆς εἰσπνοῆς, ἀφθονῶν δὲ ἀνθρακ. ὀξέος. Ποῖον δὲ θὰ ἦτο τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο μετὰ δύο ἢ τρεῖς

ἡμέρας παραδόσεως, ἐὰν μὴ κατὰ τὰ παραγγέλματα τῆς Ὑγιεινῆς ἀνενεοῦμεν συνεχῶς τὸν ἀέρα, εἴτε ἀνοίγοντες τὰ παράθυρα, εἴτε μεταχειριζόμενοι συσκευὰς ἀερισμοῦ; Ἀλλὰ πλὴν τῆς ἐλαττώσεως ταύτης τοῦ ὀξυγόνου, αὐξήσεως δὲ τοῦ ἀνθρακ. ὀξέος, ὁ ἀὴρ οὗτος καθίσταται ἐπιβλαβὴς καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι περιέχει ἱκανὰ ἄλλα ἀέρια, ἐκπεμπόμενα διὰ τῆς ἐκπνοῆς, ὧν μνημονεύω ὡς κυριώτατα τὸ ἀνθρώπινον δηλητήριον, τὴν *ἀνθρωποτοξίνην*. Ὁ οὕτως ἠλλοιωμένος ἀὴρ λαμβάνει ἰδίαν ἀηδῆ τινα ὀσμὴν ἐξαγγέλλουσαν τὴν διαφθορὰν αὐτοῦ. Ὁσάκις ἐν οἱᾳδήποτε αἰθούσῃ ἡ ὀσμὴ αὕτη καθίσταται αἰσθητή, ἔχομεν τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ὁ ἐν αὐτῇ ἀὴρ κατέστη ἀκαταλληλος εἰς τὴν ἀναπνοὴν καὶ τὴν ζωὴν καὶ ὅτι ἐπείγουσα ἀνάγκη εἶνε ν' ἀνανεωθῇ.

Ἀλλ' οὐ μόνον καθαροῦ ἀέρος ἔχει ἀνάγκην ὁ παῖς, ἀλλ' ἡλίου, φωτός, χώρου. Αἱ ἡλιακαὶ ἀκτῖνες, πηγὴ πάσης ἐνεργείας, εἶνε ἀπαραίτητοι εἴς τε τὰ ζῷα καὶ τὸν ἄνθρωπον ἰδίᾳ καὶ εἰς τὰ φυτά, ἅτινα στερούμενα αὐτῶν ταχέως μαραίνονται. Αὗται ἔχουσιν ἰδιότητας φυσικὰς καὶ χημικάς, ὧν ἡ ἐπὶ τοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου ἐνέργεια, καίτοι ἔτι διαμένει ἄγνωστος ὁ τρόπος καθ' ὃν τελεῖται, εἶνε ἀναντίρρητος· ἡ ἀναιμία, ἡ χλώρωσις, αἱ χοιράδες, αὐτὴ ἡ φυματίωσις δὲν βραδύνει νὰ ἀναπτυχθῇ ἐν τόποις ἀνηλίοις, σκοτεινοῖς καὶ ὑγροῖς. Ὁ ἥλιος εἶνε οὐ μόνον ζωογόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ ἄριστος ἀπολυμαντικὸς παράγων· διὰ τῆς ἐπενεργείας αὐτοῦ τὰ μολύσματα, τὰ παθολογικὰ μικρόβια ἐξασθενοῦσιν, καταστρέφονται. Παρέχετε λοιπὸν ἀφειδῶς εἰς τοὺς παῖδας ἥλιον καὶ φῶς, παράγοντας ἀπαραιτήτους τῆς ζωῆς, παρέχετε εὐρεῖς κήπους, καλῶς ἀεριζομένους καὶ ἡλιαζομένους, ἵνα κατὰ τὰ διαλείμματα τρέχωσι καὶ πηδῶσι καὶ λαμβάνωσι πρὸς τῇ ἀναπαύσει τοῦ πνεύματος καὶ ὀλίγην σωματικὴν ἄσκησιν. Ἐντεῦθεν ἡ ἀνάγκη εὐρυχώρων αἰθουσῶν τῶν παραδόσεων καὶ τῶν διαλειμμάτων, ἵνα καὶ ἄνεσιν ἔχῃ ἕκαστος μαθητὴς καὶ ἐλαττώνεται ἐν μέρει τὸ ἀναπόφευκτον κακὸν τῆς ἐν τῷ σχολείῳ συσσωρεύσεως. Οἱ ὑπουργικοὶ κανονισμοὶ προυνόησαν περὶ τῆς ἀνάγκης ταύτης. «Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ οἰκοπέδου πρέπει νὰ ὁρίζηται οὕτως, ὥστε εἰς ἕκαστον μαθητὴν ν' ἀναλογῶσι 10 μέτρα τοὐλάχιστον, οὐδέποτε δὲ πρέπει νὰ εἶνε ἐν τῷ ὅλῳ ἐλάσσων τῶν 500 μέτρων». «Ἡ ἐπιφάνεια τῆς αἰθούσης τῶν παραδόσεων πρέπει νὰ ὁρίζηται οὕτως, ὥστε νὰ παρέχηται εἰς ἕκαστον μαθητὴν χῶρος τοὐλάχιστον 1,25 μέχρι 1, 50. Τὸ ἐμβαδὸν τῆς τάξεως θὰ ὁρίζεται οὕτως, ὥστε ν' ἀναλογῶσιν εἰς ἕκαστον μαθητὴν τοὐλάχιστον 5 κυβ. μέτρα».

Πόσον ὅμως τὸ ἐν τῇ πράξει συμβαῖνον διαφέρει τῶν ὁρισμῶν τούτων, καίπερ ὑποχρεωτικῶν!

Πλὴν τῆς ὠφελείας ταύτης τοῦ φωτὸς διὰ τὴν καθόλου ὑγείαν τοῦ μαθητοῦ, εἶνε καὶ ἄλλως εὐεργετικόν· φῶς φυσικὸν ἢ τεχνητὸν (πετρέλαιον ἢ ἔλαιον, φωταέριον, ἠλεκτρισμός) ἱκανῶς ἔντονον καὶ καλῶς διανεμημένον εἶνε τὸ ἄριστον μέσον πρὸς πρόληψιν τῆς κακῆς ὀπτικῆς διαθλάσεως, μάλιστα τῆς μυωπίας, ἥτις καθ' ἑκάστην τοσοῦτον ἐπεκτείνεται παρὰ τῷ μαθητικῷ κόσμῳ.

Καὶ τὸ ἔνδυμα εἶνε ἄξιον τῆς προσοχῆς τῆς Ὑγιεινῆς. Ὁ παῖς πρέπει νὰ φορῇ ἐνδύματα θερμὰ μὲν τὸν χειμῶνα, ἐλαφρὰ δὲ τὸ θέρος. Καὶ ἡ ὑπόδησις πρέπει πάντοτε νὰ εἶνε ἐν καλῇ καταστάσει· ἀνάγκη προσοχῆς, ὅπως μὴ τὰ ὑποδήματα διαμένωσιν εἰς τοὺς πόδας ὑγρὰ καὶ βεβρεγμένα. Ὀφείλουσι τέλος οἱ διδάσκαλοι καὶ αἱ διδασκάλισσαι νὰ ἐξετάζωσι τὴν καθαριότητα τῶν ἐνδυμάτων, καὶ μάλιστα τῶν ἐσωτερικῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ σώματος. Ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Γερμανία, ἰδίᾳ εἴς τινας πόλεις, πολλὰ ἔπραξαν ὑπὲρ τῆς σωματικῆς καθαριότητος τῶν μαθητῶν· λουτρά, ψυχρολουσίαι, κολυμβῆθραι. Καὶ ὅμως προτιμῶνται ἄλλα ἀλλαχοῦ. Ἐν Γαλλίᾳ ἀπόπειραί τινες ἐγένοντο, ἀλλὰ δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι πάντα ἀκόμη πρόκεινται πρὸς ἐκτέλεσιν, ἵνα τὸ δέρμα ἐκκρίνῃ καλῶς, διαπνέῃ, πρέπει νὰ εἶνε λίαν καθαρόν.

Πολλῆς προσοχῆς ἄξια θεωρεῖ καὶ τὰ σχολικὰ σκεύη καὶ ἔπιπλα ὁ ἰατρὸς καὶ ὁ ὑγειονολόγος. Πόσαι σωματικαὶ στρεβλώσεις, ἐνίοτε ἐπικίνδυνοι ἀποβαίνουσαι εἰς τὸν ἔπειτα βίον, προέρχονται ἐκ κακῆς προσαρμογῆς τῶν σχολικῶν ἐπίπλων πρὸς τὸ ἀνάστημα καὶ τὰς φυσικὰς διαθέσεις τοῦ παιδικοῦ σώματος! Ποσάκις εἶδον ἰδίοις ὄμμασι κόρην ἀγωνιζομένην νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τράπεζαν κατάλληλον διὰ παιδία νεώτερα ἢ μὴ ἀναπτυχθέντα τόσον ταχέως. Ἀλλ' ἂν ἀφήσωμεν τὰς τοιαύτας περιπτώσεις, καθ' ἃς τὸ κακὸν εἶνε ὀφθαλμοφανὲς καὶ ἡ ἐλαφρότης ἢ τὸ σφάλμα τῶν διδασκάλων ἢ τῶν ἐπιθεωρητῶν ἰατρῶν λίαν ἀξιόμεμπτα, πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι καθόλου τὰ σκεύη τῶν ἡμετέρων σχολείων εἶνε ἐλλιπῆ. Καὶ ἂς μὴ εἴπῃ τις ὅτι τοῦτο εἶνε ζήτημα οἰκονομικὸν καὶ ὅτι δὲν εἶνε δυνατὸν ἄλλως νὰ γίνῃ· εἶνε βεβαίως παράδοξος αὕτη οἰκονομία ἡ ἀφίνουσα νὰ φθείρεται ἡ ὑγεία καὶ ἴσως ἡ ζωὴ τόσων ὑπάρξεων, ὧν ἡ ἀξία ἐν τῇ κοινωνικῇ οἰκονομολογίᾳ εἶνε πολὺ ἀνωτέρα τῶν ὀλίγων χιλιάδων δραχμῶν τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὰς μεταρρυθμίσεις ταύτας.

Ἐν τῇ καθολικῇ ταύτῃ ἐκθέσει δὲν δύναμαι νὰ θίξω εἰμὴ ἰδιά τινα σημεῖα, ἐπιθυμῶν πρὸ πάντων νὰ παράσχω γενικήν τινα ἔννοιαν τοῦ τί ὀφείλει καὶ δύναται νὰ εἶνε ἡ Σχολικὴ Ὑγιεινή, προσθέτων πρὸς τοῦτο καί τινα παραδείγματα. Διὸ οὐδὲν λέγω ἐν τῷ παρόντι περὶ τῶν μαθητῶν, τῶν κοιτώνων τῶν οἰκοτρόφων, τῆς γενικῆς ὀργανώσεως τῶν σχολικῶν κτιρίων.

Ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ παρέλθω ἐν σιωπῇ ζήτημά τι λίαν ἐπίκαιρον σήμερον, ὅτε τόσος γίνεται περὶ τῆς πνευματικῆς ὑπερκοπώσεως, τὸ ζήτημα τῶν ***σωματικῶν ἀσκήσεων***. Τὸ ζήτημα τοῦτο προσλαμβάνει ὁσημέραι πλείονα σπουδαιότητα, ἀφ' ὅτου τὸ σχολεῖον δὲν ἀρκεῖται πλέον νὰ κρατῇ τοὺς μαθητὰς ἐπὶ 4 μέχρις 6 ὡρῶν καθ' ἑκάστην, ἀλλὰ περισσοτέρας πρὸς μελέτην, διαμονὴν ἐν ἐπιτηρήσει κλ.

Ὁμολογουμένως ἡ νέα αὕτη ὀργάνωσις μεγάλας παρέχει ὑπηρεσίας. Εἶνε προτιμότερον βεβαίως νὰ μένωσιν οἱ παῖδες ἐν τῷ σχολείῳ ἢ νὰ τρέχωσιν εἰς τοὺς δρόμους καὶ νὰ μορφώνωνται εἰς ἀγυιόπαιδας, ὅταν οἱ γονεῖς περιοριζόμενοι εἰς τὰ ἐργαστήρια δὲν δύνανται νὰ ἐπιτηρῶσιν αὐτοὺς ἐν τῷ οἴκῳ. Ἀλλ' ἡ πρόσθετος αὕτη τοῦ σχολείου ἐργασία δημιουργεῖ καὶ νέας ὑποχρεώσεις. Ὅταν οἱ παῖδες μένωσιν ἐν τῷ σχολείῳ ἀπὸ τῶν 7 τῆς πρωΐας μέχρι τῶν 7 τῆς ἑσπέρας, πότε θὰ δυνηθῶσι νὰ τρέξωσι, ν' ἀσκήσωσι τοὺς μῦς καὶ τὴν καρδίαν καὶ τοὺς πνεύμονας, ἐὰν μὴ ἡ σχολὴ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τοῦτο;

Διὰ τοῦτο τὰ διαλείμματα πρέπει νὰ εἶνε συχνά, νὰ γίνωνται εἰς αὐλὰς ἀρκετὰ εὐρείας καὶ καλῶς ἀεριζομένας καὶ ἡλιαζομένας, ἵνα παίζωσιν εἰς αὐτὰς οἱ μαθηταὶ ἄνευ στενοχωρίας, νὰ τρέχωσι καὶ νὰ πηδῶσι, ν' ἀναπνέωσιν ἐν δραστηρίᾳ τῶν πνευμόνων ἐνεργείᾳ τὸν καθαρὸν ἀέρα καὶ ν' ἀναπτύσσωσιν οὕτως εἰς τὸ ἀνώτατον δυνατὸν ὅριον τὰς φυσικὰς δυνάμεις, τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ἀντοχήν.

Εἶνε δὲ καλὸν νὰ προστεθῶσιν εἰς τὰς συνήθεις παιδιὰς ἀσκήσεις τινὲς γυμναστικῆς, οὐχὶ τῆς ἀθλητικῆς ἢ ἀκροβατικῆς ἐκείνης γυμναστικῆς τῆς ἐξασκούσης ὀλίγους τινὰς μαθητὰς εἰς γυμνάσματα ἐμποιοῦντα ἐντύπωσιν, ἀπρόσιτα εἰς τοὺς πολλοὺς καὶ ὄχι ἀκίνδυνα, ἀλλὰ τῆς ὑπὸ τῆς Ὑγιεινῆς ὑπαγορευομένης γυμναστικῆς, τῆς συνισταμένης εἰς ἀσκήσεις κάμψεως καὶ κινήσεως ρυθμικάς, ἐνδυναμούσας τοὺς μῦς καὶ ἀναπτυσσούσας τὸν θώρακα, τοὺς πνεύμονας καὶ τὴν καρδίαν. Ἀσκήσεις ἀπαιτοῦσαι δεξιότητα, δραστηριότητα, θέλησιν καὶ τόλμην, καίπερ ὠφέλιμοι, πρέπει πάντοτε νὰ τίθενται εἰς κατωτέραν μοῖραν ἐκείνων, αἵτινες σκοποῦσι τὴν ἐνίσχυσιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ ὀργανισμοῦ. Διὰ τούτων ἡ ἐνέργεια τῶν πνευμόνων ἐπιταχύνεται, ἡ ἀναπνευστικὴ λειτουργία ἐκτελεῖται πληρέστερον, ἡ τῆς καρδίας ὡσαύτως ἀναπτύσσεται, τὸ ἀρτηριακὸν αἷμα ῥέει μετὰ περισσοτέρας ταχύτητος εἰς τὰ διάφορα ὄργανα, ἡ ἐναλλαγὴ τῆς ὕλης γίνεται ταχυτέρα, ἡ καῦσις πληρεστέρα. Τῆς θρέψεως δὲ ἐκτελουμένης καλήτερον, πάντα τὰ ὄργανα προσλαμβάνουσιν ἀνάπτυξιν τελειοτέραν ἀκριβῶς καθ' ὃν χρόνον ὁ παιδικὸς ὀργανισμὸς διατελεῖ ἐν τῇ σπουδαιοτέρᾳ τῆς ἀναπτύξεως περιόδῳ. Πάντα δὲ τὰ ὄργανα ὁμοίως ἀσκούμενα καὶ ἐξεγειρόμενα ἀναπτύσσονται ἰσορρόπως, πρᾶγμα ἀπαραίτητον διὰ τὴν τελειότητα τοῦ ἀτόμου.

Καὶ αὐτὸς ὁ ἐγκέφαλος ἀφομοιῶν καλήτερον ἕνεκα τῆς δραστηριωτέρας κυκλοφορίας καὶ τῆς τελειοτέρας θρέψεως τὰς προσηκούσας οὐσίας θὰ τελειοποιηθῇ καταλλήλως. Ἐξ ἀφορμῆς δὲ τῆς μυϊκῆς ἐργασίας, ἥτις δὲν ἐκτελεῖται ἄνευ τῆς ἐπεμβάσεως αὐτοῦ, θ' ἀναπτυχθῇ καὶ αὐτὸς καὶ θὰ λειτουργήσῃ καλήτερον. Καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ φυσικὴ τοῦ ἀτόμου τελειοποίησις θὰ συντελέσῃ σημαντικῶς εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν αὐτοῦ τελειοποίησιν.

[Ἕπεται τὸ τέλος]

Εὐχαρίστως δημοσιεύομεν τὰς ἐξ Ἑλλάδος ἀναμνήσεις τοῦ κατ' αὔγουστον τοῦ 1900 ἐπισκεφθέντος τὴν ἡμετέραν πατρίδα Γερμανοῦ θεολόγου κ. Ἐρβίνου Ράους (Erwin Rausch), πάστορος ἐν τῷ Σαξονικῷ Ἀλτεμβούργῳ, κατὰ μετάφρασιν σταλεῖσαν ἡμῖν ἐκ Γερμανίας ὑπὸ Ἕλληνος σπουδαστοῦ. Τὰς ἀναμνήσεις του ταύτας ἐξέθεσεν ὁ κ. Ράους εἰς δημοσίαν διαλεξιν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας, κατόπιν δὲ καὶ ἐν Ἰένῃ ἐνώπιον καθηγητῶν καὶ πλήθους φοιτητῶν. Ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καλῶς ἀντελήφθη τῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ ἡ κρίσις του διαπνεομένη ὑπὸ φιλελληνισμοῦ μεμετριμένου εἶνε εὐμενὴς καὶ δικαία.

Σ. τ. Δ.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΕΞ ΕΛΛΑΔΟΣ

. . . Πέμπτην πρωὶ ἐπεφάνη ἡ ἔρημος Ἀλβανικὴ ἀκτή. Προσωρμίσθημεν εἰς τὸν ἄνευ κινήσεως λιμένα τῶν Ἁγίων Σαράντα, οὐδὲν δένδρον ἢ δενδρύλλιον ἐφαίνετο, καὶ οὐδὲν ἄλλο ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ ἢ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τὰ ἐρείπια μεσαιωνικῆς κώμης, ἐπὶ δὲ τῆς ἀκτῆς ἐλάχιστον ἀριθμὸν ἀθλίων οἰκίσκων καὶ ἀτραπόν ἄγουσαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας. Ἐκεῖ ἐπεβιβάσθησαν 60 – 70 περίπου Τουρκαλβανοὶ καὶ Τουρκαλβαναί, κατευθυνόμενοι οἱ πλεῖστοι εἰς Κέρκυραν, τινὲς δ' εἰς Πάτρας. Διὰ μιᾶς ἤλλαξεν ἡ σκηνή, μέχρι τοῦδε ἐκυριάρχει ἡ γερμανικὴ καὶ ἡ ἰταλική, ἀπὸ τοῦδε ἡ ἀκατάληπτος δι' ἐμὲ ἀλβανικὴ γλῶσσα. Ὅλως ἰδιαιτέρως εἵλκυσε τὴν προσοχήν μας τὸ ἀλβανικὸν ἔνδυμα, περὶ τοῦ ὁποίου ἐγκαίρως μὲ κατέστησεν ἐνήμερον συνταξιδεύων ἀγαθὸς Κερκυραῖος· ὁ Κερκυραῖος οὗτος συνεταξίδευε μεθ' ἡμῶν ἀπὸ Τεργέστης, καὶ ἐν τούτοις δὲν συμμετεῖχε τῆς συναναστροφῆς μας. Παρ' αὐτοῦ ἤκουσα τὰς πρώτας ἑλληνικὰς λέξεις ἐξ ἑλληνικοῦ στόματος. Εἶχον πράγματι ἐπιμελῶς προπαρασκευασθῇ διὰ τὸ ταξίδιον τοῦτο, καὶ ἐνόμιζον

ὅτι θὰ μοὶ ἦσαν ἐπαρκεῖς αἱ τῆς ἑλληνικῆς γνώσεις μου, ἀλλὰ πόσον ἐδυσκολεύθην κατ' ἀρχὰς νὰ τὸν ἐννοήσω. Ἡ ὑπομονή του πρὸς ἐμὲ ἦτο συγκινητική. Ἐνῷ διηρχόμεθα τὰς βραχώδεις νήσους Φανὸς καὶ Ἐρικοῦσα, μὲ παρεκάλεσε νὰ μείνω ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, καὶ μοῦ ἐπέδειξε τὴν νοτίως πρὸ ἡμῶν ἐκτεινομένην σκοτεινὴν ἀκτήν, προσθέσας μὲ τρέμουσαν φωνήν: «αὐτὴ εἶναι ἡ Κέρκυρα, ἡ πατρίς μου· ἐδῶ εἶναι τὰ παιδιά καὶ ἡ γυναῖκά μου». Σύζυγος καὶ τέκνα τὸν ἀνέμενον ἐκεῖ, διὸ τὸ πλῆρες νοσταλγίας ἐκεῖνο βλέμμα καὶ ἡ τρέμουσα φωνή. Καὶ αἱ σκέψεις μου τότε διηυθύνθησαν πρὸς τοὺς προσφιλεῖς μου οἰκείους· ἀλλὰ ταχέως νέαι εἰκόνες ἀπεμάκρυναν τὴν κακήν μου διάθεσιν. Γοργὸν διηυθύνετο τὸ πλοῖον πρὸς τὴν ἐξ ἀποτυφλώττοντος ἡλιακοῦ φωτὸς ἀπαστράπτουσαν στερεάν· ἀριστερόθεν ἡ Ἀλβανικὴ ἀκτὴ καὶ δεξιόθεν ἡ Κέρκυρα ἐφαίνοντο ὡς νὰ μᾶς ἠμπόδιζον τὸν διάπλουν· προχωροῦμεν καὶ ἐξαίφνης προκύπτει μὲ τὰ δύο φρούριά της ἡ πόλις Κέρκυρα, περιβαλλομένη ὑπὸ τοῦ βαθυκυάνου κόλπου. Ἔτι προτοῦ ἀγκυροβολήσωμεν σμῆνος λεμβούχων ἀνερριχᾶτο διὰ τῶν ἁλύσεων καὶ τῶν κάλων εἰς τὸ κατάστρωμα. Μελανότριχες ἄνδρες μὲ τὰ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἡλίου τῆς Μεσημβρίας μελάγχροα πρόσωπά των, ἀσκεπεῖς, μὲ ἐσχισμένας περισκελίδας, καὶ γυμνοὺς μαύρους πόδας, οὕτω μᾶς παρουσιάσθησαν οἱ πρῶτοι ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Τούτους ἠκολούθουν πωληταὶ σύκων, σταφυλῶν καὶ ἄλλων εὐγεύστων καρπῶν τῆς Μεσημβρίας. Πλῆθος κερκυραϊκῶν ῥάβδων ἐκ ξύλου ἐλαίας καὶ φωτογραφιῶν ἐπωλήθησαν. Δὲν ἐρριψοκινδυνεύσαμεν νὰ ἀποβιβασθῶμεν εἰς τὴν ξηράν, διότι ὁ κύριος πλοίαρχος εἶχε κακὴν διάθεσιν καὶ δὲν ἐγνώριζε πόσον θὰ διήρκει ὁ ἐκεῖ σταθμός.

Ἀλλὰ πρὸς τί νὰ στενοχωρούμεθα; Μία νὺξ ἀκόμη καὶ πατοῦν οἱ πόδες μας Ἑλληνικὴν γῆν, ἄλλως τε, καὶ ἀπὸ τοῦ καταστρώματος ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ ἀρκετὰ εἰς τὸν λιμένα τῆς Κερκύρας· 45 Ἀγγλικὰ πολεμικὰ εὑρίσκοντο ἐν τῷ λιμένι, καὶ ἦτο δι' ἐμὲ ὡραῖον καὶ ἐν ταύτῷ δυσάρεστον τὸ θέαμα· μόλις τὸ ἑσπέρας παρηγορήθην, ὅτε εἰς ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πλοίου, γηραιὸς βαυαρὸς ἀπόστρατος τοῦ 1870, μᾶς διεβεβαίωσεν, ὅτι κατὰ μέγα μέρος ἦσαν «παλιοκάραβα».

Μὲ αὐτὴν τὴν παρηγορίαν ἀπεκοιμήθην, διὰ νὰ ἐξυπνήσω τὰ χαράγματα τῆς ἑπομένης εἰς τὸν κόλπον τῶν Πατρῶν. Ἡ αὐτὴ εἰκών, οἵα καὶ ἐν Κερκύρᾳ, λεμβοῦχοι ἥρπαζον τὰς ἀποσκευάς μας καὶ ἀντὶ μικρᾶς ἀμοιβῆς μᾶς ἔφερον ἐπὶ λέμβων εἰς τὴν ἀκτήν. Ἐκεῖ γίνεται ἡ ἐρώτησις: «Ποῦ πηγαίνεις, Κύριε;» — «Εἰς καφενεῖον» — «Καλά, Κύριε». Ὁ λεμβοῦχος μεταβάλλεται εἰς ἀχθοφόρον καὶ φέρει τὰς ἀποσκευάς μας εἰς ἐγγὺς καφενεῖον. Εἰς μίαν ἐκ τῶν πολλῶν τραπεζῶν, αἵτινες μέχρι τοῦ μέσου τῆς ὁδοῦ ἦσαν τοποθετημέναι, διατάσσομεν ἕνα καφέν. Μετ' ἀπιστεύτου ταχύτητος εἷς λοῦστρος μοῦ ἐστίλβωσε τὰ ὑποδήματα, καὶ νῦν μία λέξις περὶ τοῦ καφέ: Ὁ ἑλληνικὸς καφὲς εἶναι τόσον λαμπρῶς παρεσκευασμένος, ὥστε εὐκόλως δύναται ἡ χρῆσις αὐτοῦ νὰ ἀναχθῇ εἰς ἐλάττωμα.

Ἐνταῦθα εἶδον τὸ πρῶτον τὸ ἑλληνικὸν ἔνδυμα. Γηραιὸς Ἕλλην, πάντως ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Ἤλιδος ἢ Ἀχαΐας, μὲ λευκὴν κόμην καὶ λευκὸν τὸν πώγωνα, ἐκάθισεν, ὑπερήφανος ὡς Ἱσπανός, εἰς γειτονικὴν τράπεζαν, καὶ οὕτω μοῦ ἐδοθη εὐκαιρία νὰ τὸν παρατηρήσω. Ἔν βραχύ, μέχρι τῶν γονάτων ἐξικνούμενον, λευκὸν γυναικεῖον ἔνδυμα, μὲ χιλίας συμπτύξεις (ἡ φουστανέλλα), περὶ τὰς κνήμας εἶδος περικνημίδων μελανῶν καὶ τέλος τὰ τσαρούχια μὲ τὰς φούντας, ἐπὶ τοῦ ὤμου κυανοῦν περίβλημα μὲ ταινίας, θέλγοντα λευκὰ ἐσώρρουχα, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὸ φέσι, ἰδοὺ ἡ ἐνδυμασία του.

Μετ' ὀλίγον ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ δερματίνου σάκκου του — ἀκουσίως ἀνεμνήσθην τοῦ σάκκου τοῦ ἐν μορφῇ ἐπαίτου ἐν Ἰθάκῃ ἀποβιβασθέντος Ὀδυσσέως — ἄρτον, τυρὸν καὶ ὀλίγον πεπόνι, τὸ ὁποῖον τοῦ ἤρεσεν ὑπερβολικά. Μετὰ τοῦτο ἤρχισε νὰ μὲ παρατηρῇ. Ὅτι ἤμην ξένος, τὸ ἔβλεπεν· ἀλλὰ πόθεν! Εἰς τοὺς ἀπαστράπτοντας ὀφθαλμούς του διεφαίνετο ἡ περιέργειά του, καὶ ταχέως μὲ πλησιάζει μὲ τὴν ἐρώτησιν: «Ἀπὸ ποῦ εἶσαι; ποῦ εἶναι ἡ πατρίδα σου;». Εἰς τὴν ἀπάντησίν μου «εἶμαι Γερμανός», ἐπηκολούθησεν ἐκ μέρους του, εἰς ἔνδειξιν τῆς εὐαρεσκείας του «πολὺ καλά». Πρὸς μακροτέραν συνδιάλεξιν ἦτο πράγματι ὁ γέρων διατεθειμένος, ἐφαίνετο ὅτι εἶχε πολλὰ ἀκόμη εἰς τὴν καρδίαν του, ἀλλ' αἱ γνώσεις μου περὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν μὲ ἐγκατέλειψαν ἐνταῦθα ἀνάνδρως — πρόσθες ὅτι ὁ πρεσβύτης ὡμίλει μετ' ἀπιστεύτου ταχύτητος. Τοῦ διηγήθην προσέτι ὅτι εἶμαι Γερμανὸς διαμαρτυρόμενος πάστωρ καὶ ὅτι ταξιδεύω δι' Ἀθήνας — εἰς ἀπάντησιν μοῦ εὔχεται: «Καλὸ ταξίδι!»

Καὶ τώρα εἰς τὸν σιδηρόδρομον! Σιδηροδρόμους ὡς παρ' ἡμῖν δὲν πρέπει τις ἐκεῖ νὰ περιμένῃ. Ἀπαιτεῖται ἐπιτηδειότης διὰ νὰ ἀγοράσῃ τις ἐγκαίρως τὸ εἰσιτήριόν του. Ἐνεθυμήθην τὸ παλαιὸν λόγιον: «ὁ εὑρυὴς ὁ ὁδοιπόρος βαδίζει τὴν πεπατημένην ὁδόν», διὸ ἠκολούθησα τοὺς λοιπούς, οἱ ὁποῖοι εἰσήρχοντο καὶ πάλιν ἐξήρχοντο ἀπό τινος οἰκίας καὶ οὕτω κατώρθωσα νὰ ἀποκτήσω ὁ εὐτυχὴς ἓν εἰσιτήριον.

Τὸ ἐντεῦθεν ταξίδιον συνδέεται ἀρρήκτως μὲ

τὰς ὡραιοτέρας μου ἀναμνήσεις. Ἀπὸ Πατρῶν μέχρι Κορίνθου ὁ συρμὸς διήρχετο πλησίον τῆς θαλάσσης, ἀδιακόπως διὰ μέσου ἀμπελῶν. Ἀπὸ τῶν ἀμαξῶν τοῦ συρμοῦ ἐβλέπομεν ὡρίμους σταφυλὰς κρεμαμένας ἀπὸ κλωνῶν $^3/_4$ μέτρου ὕψους· ἄνδρες καὶ γυναῖκες ἀναμίξ ἐσύναζον τὰς σταφυλὰς καὶ πολυάριθμοι ὄνοι ἔχασκον εἰς τοὺς ἀμπελῶνας. Ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἦτο πλήρης ἀπὸ ἀνθοῦντα ἐλαιόδενδρα. Ἐντὸς τῶν ἀμπελώνων εἶδον καὶ μεγάλα καθαρισμένα κενά, ὅπου ὑπὸ τὰς καυστικὰς τοῦ ἡλίου ἀκτῖνας αἱ ῥᾶγες ξηραινόμεναι γίνονται σταρίδες. Περαιτέρω ὁ ὀφθαλμὸς χάνει τοὺς ἀμπελῶνας, τοὺς ὁποίους διαδέχονται ἀπόκρημνα ὄρη, αἱ ὀροσειραὶ τῆς Ἀχαΐας καὶ Ἀργολίδος. Αἱ ὡραῖαι αὗται τοποθεσίαι, ἄνωθεν τῶν ὁποίων ἐκυριάρχει καυστικὸς ἥλιος, παρουσιάζοντο πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας ὡς Παράδεισος, καὶ ὅμως δὲν ἐπαύσαμεν ἀπὸ τοῦ νὰ ὑποφέρωμεν. Ὡς μὲ διεβεβαίουν οἱ συνταξιδιῶταί μου, τὸ ἔτος τοῦτο ἦτο δυστυχὲς ὅσον ἀφορᾷ τὴν σταρίδα· ὁ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀποκομίσας 500 λίτρας, ἀπεκόμισε κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο μόλις 50. Πενία καὶ φροντίδες, ὡς ἐκ τούτου, ἦσαν ἀναπόφευκτοι παρὰ τῷ σταριδικῷ πληθυσμῷ. Ἡ θέα τῶν ἀμπελώνων ἀποβαίνει ἐπὶ τέλους μονότονος καὶ ἀνιαρά, τοὐναντίον τὸ πανόραμα ὅπερ μᾶς παρουσιάζετο ἀριστερόθεν ἦτο ἀρρήτως ὡραῖον. Ὡς ἤδη ἀνέφερα, ὁ συρμὸς ἔβαινε παραθαλασσίως, καὶ ἡ θάλασσα αὕτη περιβαλλομένη πρὸς βορρᾶν ὑπὸ τῶν ὀρέων τῆς Στερεᾶς παρεῖχε συνδυασμὸν χρωμάτων ἐξόχως μεγαλοπρεπῆ.

Τὸ κυανοῦν τοῦ οὐρανοῦ, τὰ ἐρυθροκίτρινα ἀπαστράπτοντα ὄρη, τὰ ὁποῖα, ἀποτόμως κατερχόμενα εἰς τὴν θάλασσαν, φαίνονται ὡς νὰ χάνωνται ἐν αὐτῇ, καὶ ἐπὶ τῆς θαλάσσης τὰ ἱστιοφόρα ὡς λευκοὶ κύκνοι — ἦτό τι ἀπερίγραπτον. Κάθε τέταρτον ἵστατο ὁ συρμὸς καὶ οὕτω μᾶς ἐδίδετο εὐκαιρία ν' ἀγοράζωμεν ἀντὶ ὀλίγων ὀβολῶν σταφυλάς, σῦκα, ροδάκινα καὶ πρὸ παντὸς «κρύο νερό». Ἐκεῖ εἰς τοὺς σιδηροδρόμους εἶναι ἄλλως ἢ ἐνταῦθα· οἱ ὀπωροπῶλαι ἔμενον ἐπὶ τῶν κλιμάκων τῶν ἁμαξῶν ὁλόκληρα διαστήματα, ἵνα πωλήσωσι τὸ ἐμπόρευμά των, καὶ πλέον ἢ ἅπαξ ἠναγκάσθην νὰ πηδήσω ἐπὶ τοῦ ἐν κινήσει συρμοῦ, χωρὶς νὰ προκαλῶ τὴν περιέργειάν τινος.

Οὕτω διῆλθεν ὁ χρόνος μέχρι Κορίνθου. Νέα σκηνὴ ἄρχεται ἐνταῦθα: διερχόμεθα τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου. Ἐν Εὐρώπῃ εἶναι ὁ ἰσθμὸς οὗτος ἀρκετὰ ἄγνωστος, καὶ ὅμως ἡ τομή του ἀπῄτει ὑπερνίκησιν τόσων ἐμποδίων, ὁποῖα ἴσως δὲν εὗρεν ὁ Λεσσὲψ ἐν ταῖς ἐργασίαις του.

Ἀπὸ Κορίνθου ἄρχεται ἐν τῶν ὡραιοτέρων σιδηροδρομικῶν ταξιδίων, πάντοτε παρὰ καὶ ὑπὲρ τὴν ἀπιστεύτως κυανῆν θάλασσαν τῆς Αἰγίνης, ὑπὲρ τὴν Κακὴν Σκάλαν, παρὰ τὰ Μέγαρα, εἶτα, βλέπομεν τὴν νῆσον Σαλαμῖνα μὲ τὸ μεγαλοπρεπές, μακρόθεν διακρινόμενον μοναστήριόν της, πρὸς τὴν Ἐλευσῖνα. Σαλαμίς! Μαραθών! Ὦ! εἶχα ἀναγνώσῃ ὅτι οἱ τόποι οὗτοι καὶ σήμερον ἔτι ὑφίστανται! καὶ εἰς ἐμὲ ἦτο γεγραμμένη ἡ εὐτυχία μὲ τοὺς ἰδίους ὀφθαλμούς μου νὰ ἀντικρύσω τὰ ἀντικείμενα τῶν ἱερωτάτων ἀναμνήσεων τῆς νεότητός μου! Ἕνεκα τῆς μεγάλης στροφῆς τοῦ σιδηροδρόμου χάνεται ἡ θέα τῆς θαλάσσης. Μεταξὺ φαλακρῶν καὶ ἐρήμων ὀρέων καὶ πλησίον πτωχῶν χωρίων μὲ ὀλίγους ἀμπελῶνας, καὶ περαιτέρω πλησίον ἐκτεταμένων ἐλαιώνων προχωρεῖ ὁ συρμός. Τέλος ἐφθάσαμεν! μία πεδιὰς παρουσιάζεται πρὸ ἡμῶν καὶ ὑπὸ τὸ δῦον φῶς τοῦ ἡλίου ἐντρυφῶντες οἱ ὀφθαλμοί μας ἀτενίζουσι τὴν πόλιν τῆς Παλλάδος καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς τὸν ἅγιον βράχον καὶ τὰ ἱερά του. Οὐδὲν ἔχει διὰ τὸν ἀφικόμενον ξένον τόσον ἐνδιαφέρον ὅσον ἡ Ἀκρόπολις μὲ τὸν μακρόθεν ἀπαστράπτοντα Παρθενῶνα.

Ἐν τῷ σταθμῷ μὲ ἀνέμενεν ὁ ἀδελφὸς Ἕλληνος φίλου μου, δικηγόρος ἐξ Ἀθηνῶν, ὁ ὁποῖος ταχέως μὲ ὡδήγησε δι' ἁμάξης εἰς τὸ ξενοδοχεῖον. Ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἐκαθαρίσθην, τὸ πρῶτον, ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν, ὡς ἀπῄτει τὸ ἐννεάωρον σιδηροδρομικὸν ταξίδιον, μεθ' ὃ ἐπορεύθην εἰς τὸν κῆπον χάριν τοῦ δείπνου. «Παραγεμιστὲς ντομάτες, ἀτζὲμ πιλάφι, σταφύλια καὶ ῥοδάκινα» ἀπετέλεσαν τὸ πρῶτόν μου δεῖπνον ἐν Ἀθήναις, πρόσθες καὶ τὸν περίφημον οἶνον «Ἀχαΐα», τὸν ὁποῖον πολὺ προτιμῶ ἀπὸ τὸ καλήτερον Βορδώ, καὶ ἐν τέλει δύο σιγάρα. Ὁ καταστηματάρχης ἐκάθισε πλησίον μου, διότι ὁ κῆπος ἦτο σχεδὸν κενός, καὶ ἔπιον, πρὸς μεγάλην ἔκπληξίν του, μίαν φιάλην ἔτι. Τὸ περιεργότερον, κατὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ πρώτου δείπνου, ἦτο ὅτι τὰ δύο σιγάρα (ποῦρα), ἂν καὶ ἦσαν ἀρκετὰ κακά, ἐκόστιζαν ἀκριβῶς 10 λεπτὰ περιπλέον ἢ αἱ δύο φιάλαι οἴνου ὁμοῦ. Ἐφυλάχθην ἐπιμελῶς εἰς τὸ ἑξῆς ἀπὸ τοῦ νὰ καπνίσω ἐν Ἑλλάδι σιγάρα· μόνον προσφερόμενά μοι δὲν τὰ ἀπέρριπτον. Τὴν ἑπομένην πρωΐαν ἐταξίδευσα σιδηροδρομικῶς μέχρι Πειραιῶς, ἵνα ἀναζητήσω τὸν διὰ θαλάσσης μέχρις ἐκεῖ ἐπὶ τῆς «Εὐτέρπης» ταξιδεύσαντα φίλον μου, τὸν ἠλεκτρομηχανικόν, ὅστις κατὰ τὴν ὁμολογίαν του μόνον γερμανικὰ ἐγνώριζεν, οὐδὲ ἴχνος ὅμως ἑλληνικῶν. Ὁ φίλος μου δὲν εἶχεν ἰδέαν τοῦ σχεδίου μου. Ἐνοικίασα λέμβον καὶ ἀμέσως ἐνεφανίσθη τὸ ἀτμόπλοιον. Ἀστραπιαίως ἐπλησίασεν ἡ λέμβος τὸ πλοῖον, τῇ βοηθείᾳ δὲ ἑτέρου λεμβούχου κατεβιβάσθησαν ἐντὸς αὐτῆς αἱ ἀποσκευαὶ τοῦ φίλου μου, καὶ προτοῦ τὸ πλοῖον ἀγκυροβολήσῃ, ἐπλησίασεν ἡ λέμβος εἰς τὴν ξηράν. Περὶ τὴν 10ην πρωϊνὴν

ὥραν ἤμεθα ἐν τῷ ξενοδοχείῳ μας (ὁδὸς Σταδίου). Δωμάτιον μὲ ὑπηρεσίαν μᾶς ἐκόστιζε 2 μάρκα (4 δραχμάς) τὴν ἡμέραν διὰ τοὺς δύο ὁμοῦ, πάντως εὐθηνά, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ξενοδοχεῖον ἔκειτο ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πόλεως καὶ δὴ ἐπὶ τῆς κεντρικωτέρας ὁδοῦ καὶ κατεῖχε τὸ πρῶτον πάτωμα.

...Ἐπὶ 12 ἡμέρας κατελύσαμεν εἰς τὸ ξενοδοχεῖον, μέχρις οὗ ἀνωτέρα βία μᾶς ἠνάγκασε νὰ φύγωμεν ἐκεῖθεν. Τὴν πρώτην ἑσπέραν ἐκάμαμεν μὲ τὸ φῶς γενικὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ δωματίου μας, δυστυχῶς ὅμως δὲν εἴχαμεν ἐντομοφθόρον κόνιν. Ἐν Ἀθήναις μένουσι καθ' ὅλον τὸ θέρος μὲ ἀνοικτὰ παράθυρα καὶ ἀρκοῦνται εἰς τὰ παραθυρόφυλλα, τὰ ὁποῖα ὅμως δὲν δύνανται νὰ ἐμποδίσωσι τὴν εἴσοδον εἰς ἀδιακρίτους ὀφθαλμούς, καὶ δὴ εἰς τὰ μικρὰ βασανιστικὰ πνεύματα, τὰ καλούμενα κουνούπια. Τὴν ἑπομένην ὁμοφώνως παρεπονέθημεν διὰ τὰ κουνούπια· διάφοροι φίλοι μᾶς συνεβούλευσαν νὰ μετοικήσωμεν εἰς ὑψηλότερον μέρος τῆς πόλεως καὶ δὴ εἰς τὸ οἰκοτροφεῖον γερμανοαυστριακῆς οἰκογενείας εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Λυκαβηττοῦ. Ἐνταῦθα ἦτο κατά τι καλήτερα, ἀλλ' ἐν τούτοις καὶ ἐδῶ τὰ κουνούπια μὲ ἐξεδίωκον νύκτας τινὰς ἀπὸ τῆς κλίνης μου. Ἡ καλητέρα νυκτερινὴ τοποθεσία, χωρὶς τὰς νυκτερινὰς ἐπιδρομὰς τῶν αἱμοβόρων τούτων ἐντόμων, εἶναι τὸ ὕπαιθρον· τοῦτο γνωρίζει ὁ λαὸς κάλλιστα. Πόσον συχνά, ἄλλως τε, ἐγὼ αὐτὸς ἠναγκαζόμην νὰ παραμερίσω ἀπὸ τοῦ πεζοδρομίου διὰ νὰ μὴ πατήσω ἀνθρώπους κοιμωμένους ἐπ' αὐτοῦ πρὸ τῶν οἰκιῶν των εἰς τὰς κεντρικὰς ὁδούς· καὶ ἐπὶ τῶν κλιμάκων τοῦ Μουσείου ἐκοιμῶντο τὰς νύκτας μικροὶ καὶ μεγάλοι ὑπὸ ἐλεύθερον οὐρανόν.

Τὸ πρόγραμμα τῆς ἡμέρας ἦτο κατὰ ταῦτα ἐν Ἀθήναις διάφορον ἢ ἐν Γερμανίᾳ. Ἤδη εἰς τὰς 5 τὸ πρωὶ εἶναι ζωηρὰ κίνησις εἰς τὰς ὁδούς. Ὑπὸ τὰ παράθυρά μας ἐν τόνῳ κατὰ τὸ ἡμισυ μελῳδικῷ ἀντηχοῦν αἱ φωναὶ «γάλα, φρέσκο σταφύλι, φρέσκα σῦκα, πεπόνια». Οἱ χωρικοὶ φέρουσιν ἀπὸ τὰς ἐξοχὰς ἐπὶ τῶν ὄνων των κορφνια πλήρη λαμπρῶν καρπῶν, καὶ κατὰ κανόνα ὁ ἰδιοκτήτης κάθηται ἐπὶ τῶν ὀπισθίων τοῦ ὑπομονητικοῦ κτήνους του.

Περὶ ὕπνου οὔτε λόγος πλέον· πηδῶμεν ἀπὸ τὴν κλίνην, ὑποδυόμεθα τὰ ἀκαθάριστα ὑποδήματα, καὶ χωρὶς καφὲ εὑρισκόμεθα εἰς τὴν ὁδόν. Πανταχόθεν φωναὶ τῶν στιλβωτῶν ἀκούονται: «λούστρο!» ἀλλὰ προχωροῦμεν, πρῶτον πρέπει κανεὶς νὰ φροντίσῃ διὰ τὸν στόμαχόν του καὶ ὕστερον διὰ τὰ ὑποδήματά του. Ταχέως ἀναφαίνεται ἓν ἐκ τῶν πολλῶν ποιμνίων ἐξ αἰγῶν, τὰ ὁποῖα καθημερινῶς διασχίζουσι τὴν πόλιν. «Δός μου γάλα» ἀναφωνῶ καὶ ταχέως ἀμέλγει ὁ αἰγοβοσκὸς $^1/_2$ λίτραν γάλα εἰς δοχεῖον ἀντὶ 15 λεπτῶν. Μεθ' ὃ πορευόμεθα εἰς τὸν ἐπὶ τῆς Ἀκαδημίας σταθμὸν τοῦ σιδηροδρόμου Ἀθηνῶν-Φαλήρου· ἀλλ' εἶναι ἀκόμη ἑνωρίς, διὸ ἐπωφελούμενοι ἀναζωογονούμεθα μὲ κύπελλον ἐξαιρέτου καφὲ ἐντὸς τοῦ ἀντικρὺ τοῦ σταθμοῦ ὑπάρχοντος καφενείου, ἐνῷ χρόνῳ λοῦστρος στιλβώνει τὰ ὑποδήματά μου. Μὲ ἑκατοντάδας συνταξιδιωτῶν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον Φάληρον. Δροσερὸν λουτρὸν εἰς τὰ ὡς κρύσταλλα διαυγῆ ὕδατα τοῦ Φαλήρου ἐνδυναμώνει τὸ σῶμα καθὼς καὶ τὸ πνεῦμα πρὸς ἐργασίαν, καὶ ὀλίγον πρὸ τῆς 8 π. μ. ἤμεθα πάλιν εἰς τὴν πόλιν. Ἀλλὰ μόνον ἑκάστην δευτέραν ἡμέραν ἠδυνάμην νὰ ἀπολαμβάνω τὸ πρωϊνὸν λουτρόν, διότι ἡμέραν παρ' ἡμέραν ἐταξίδευα μέχρι Κηφισιᾶς, τῆς θερινῆς διαμονῆς τοῦ Καθηγητοῦ τῆς Θεολογίας κυρίου Α. Διομήδους Κυριακοῦ, ἵνα συνεργάζωμαι μετ' αὐτοῦ τὴν πρωΐαν.

Ἐν τῷ κήπῳ τῆς ὑψηλοκτίστου ἐπαύλεώς του ἐκαθήμεθα ὑπὸ τὰ πράσινα δένδρα, καὶ ἐκεῖ μοὶ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ ἐκτιμήσω τὸν πολυάσχολον βίον ἑνὸς ἕλληνος καθηγητοῦ. Ἡ γερμανικὴ θεολογία τοῦ εἶναι γνωστὴ καὶ προσφιλής. Ὁ προλύτης Kohlschmidt ἐν Μαγδεβούργῳ τὸν ὠνόμασεν ἐν τῷ περιοδικῷ «Protestant»: «Γερμανὸν θεολόγον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους» («Deutschen Theologen griechischer Nation»)· ὁ Χάζε τοῦ εἶναι ὁ προσφιλής του θεολόγος καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐπεξεργάζεται διὰ μίαν ἔτι φορὰν τὰ ἔργα τοῦ Χάζε, ἵνα σχετίσῃ στενώτερον τοὺς μαθητάς του καὶ τοὺς συμπολίτας του πρὸς τὸν μέγαν τοῦτον διδάσκαλον τῆς προτεσταντικῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστοριογραφίας. Βαθέως μὲ συνεκίνησε τὸ γεγονὸς ὅτι ἐπ' ἀμφοτέρους ἡμᾶς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ἔργον τοῦ Χάζε, ἡ δυστυχῶς ὑπὸ πολλῶν λησμονηθεῖσα «Γνῶσις», σπουδαῖον ἐσημείωσε σταθμὸν ἐν τῇ πνευματικῇ ἀναπτύξει. Ἐπὶ ταύτης τῆς βάσεως ταχέως προσηγγίσαμεν ἀλλήλους, καὶ θεωρῶ ἐμαυτὸν ἄκρως τετιμημένον νὰ ὀνομασθῶ ὑπ' αὐτοῦ φίλος.

Συχνότατα περὶ τὴν ἑσπέραν ἐπλανώμεθα ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς Κηφισιᾶς, μεταξὺ θαυμασίων ἐπαύλεων, αἱ ὁποῖαι καὶ δι' αὐτὸ τὸ Βερολῖνον θὰ ἀπετέλουν κόσμημα· συχνάκις ἐπλανώμεθα ὑπὸ σκιερὰς δενδροφυτείας, ἐνῷ ἐκ τῶν κήπων ἐπρόβαλλον ὑψηλοὶ φοίνικες καὶ εὐώδη ἄνθη· ἡ Κηφισιὰ εἶναι ὁ κῆπος τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου ὑπάρχει καὶ τὸ ἄριστον ὕδωρ τῆς πόλεως. Ἐντεῦθεν καὶ ἐξ Ἀμαρουσίου φέρουσι τὸ ὕδωρ εἰς Ἀθήνας πρὸς πώλησιν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν περιπάτων μοῦ διηγεῖτο ὁ Ἕλλην καθηγητὴς πολλὰ ἐκ τοῦ παρελθόντος καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος τοῦ Ἔθνους του. 400 σχεδὸν ἔτη ἦτο ὑπόδουλον καὶ μόλις πρὸ 70 ἐτῶν ἀνέκτησε μικρὸν τμῆμα τούτου μεθ' αἱματηροὺς ἀγῶνας τὴν ἐλευθερίαν του, τὸ πᾶν

εἶναι ἔτι ἐν τῇ ἀναπτύξει. Δυσαναλόγως μέγας εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν κληρικῶν: 7000 περίπου ἐπὶ πληθυσμοῦ μικροτέρου τῶν 2 $^1/_2$ ἑκατομμυρίων. Μόνον ἡ μείωσις τοῦ ἀριθμοῦ τούτου εἰς τὸν ἀπολύτως ἀναγκαῖον παρέχει τὴν ἐλπίδα βελτιώσεως τοῦ κλήρου. Ἀκόμη σήμερον εἶναι τόσον οἰκτρὰ ἡ χρηματικὴ κατάστασις τοῦ κλήρου, ὥστε πολλοὶ κληρικοὶ μόλις κατορθοῦσι νὰ συντηρῶνται. Διὰ τοῦτο εἶναι μέχρι σήμερον ὁ κλῆρος τόσον ἀπαίδευτος. Ἀπὸ τὴν πνευματικὴν ἀνύψωσιν τοῦ κλήρου περιμένει πολλὰ· ἀναγκαῖον προαπαιτούμενον πρὸς ταύτην εἶναι ἐπιστημονικὴ μόρφωσις, συμφώνως πρὸς τὸν σύγχρονον πνευματικὸν βίον.

Χάριν ταύτης τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τοῦ κλήρου, καὶ συγχρόνως τοῦ λαοῦ, ἐργάζεται, καθὼς καὶ οἱ συνάδελφοί του θεολόγοι ἐν Ἀθήναις. Σχεδὸν ὅλοι ἐμορφώθησαν ἐν γερμανικοῖς Πανεπιστημίοις. Ὁ κ. Α. Διομήδης Κυριακὸς διὰ τὸ μέλλον τοῦ λαοῦ ἐκδίδει θρησκευτικὰ βιβλία, ἀνωτέρας καὶ κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως, καὶ παραδίδει εἰς θεολογικὰς σχολάς. Οἱ τριακονταετεῖς ἀγῶνες τοῦ ἀνδρὸς τούτου τείνουσι πρὸς θρησκευτικὴν ἀνακαίνισιν, ἡ ὁποία ὑπόσχεται τὰ βέλτιστα διὰ τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος.

[Ἕπεται συνέχεια]

ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΩΜΕΝ ΑΥΤΟΝ[1]

[*Διήγημα Ἐρ. Σέγκεβιτζ, μετάφρασις Χ. Ἀννίνου*].

Η΄

Ὁ καιρὸς ὅστις ἀπὸ πρωΐας ἦτο φλογερός, ἤρχιζε τότε νὰ γίνηται συννεφώδης. Πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τοῦ ὁρίζοντος ἐπλανῶντο νεφύδριά τινα χροιὰν ἔχοντα χαλκόχρουν, ἅτινα προανήγγελλον θύελλαν. Ἀνὰ μέσον αὐτῶν ἤστραπτε τὸ βαθὺ κυανοῦν στερέωμα· εὐκόλως ὅμως προεμαντεύετο ὅτι τὰ νέφη ἔμελλον νὰ συμπυκνωθῶσι καὶ νὰ σκεπάσωσι μετ' ὀλίγον ὁλόκληρον τὸν ὁρίζοντα. Ἄνωθεν τῆς πόλεως καὶ τῶν περὶ αὐτὴν λόφων ἐξετείνετο τμῆμα οὐρανοῦ αἰθρίου, κάτω δὲ ἡ ἀτμόσφαιρα ἠρέμει.

Ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ ὀροπεδίου, τοῦ καλουμένου Γολγοθᾶ, διάφοροι ὅμιλοι ἀνέμενον διεσπαρμένοι, σχηματισθέντες αὐτόθι πολὺ πρὶν ἢ ἡ πομπὴ ἐκκινήσῃ ἐκ τῆς πόλεως. Ὁ ἥλιος ἐκεῖ ἐφώτιζεν ἐκτενῆ ζώνην βράχων, αὐχμηρὰν καὶ ἄγονον. Τὸ τεφρόχρουν αὐτῶν χρῶμα μὲ τὰς ρωγμὰς καὶ τὰς ἀνωμαλίας των ἐνετείνετο ἔτι μᾶλλον ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ καθίστατο ἀμαυρότερον καὶ ἀγριώτερον ἐκ τῆς ἀντιθέσεως πρὸς τὸ λάμπον εἰς τὴν πεδιάδα καυστικώτατον φῶς τοῦ ἡλίου. Μακρὰν δ' αἱ ἀκρώρειαι ἐφαίνοντο περιβαλλόμεναι ὑπὸ κυανοῦ ἀτμοῦ.

Κατωτέρω, μεταξὺ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως καὶ τοῦ ὀροπεδίου τοῦ Γολγοθᾶ, ἐξετείνετο πεδιὰς βραχώδης. Εἰς τὰς σχισμάδας δὲ τῶν βράχων, ἔνθα εἶχε συγκεντρωθῆ ὀλίγον χῶμα γόνιμον, ἐφύοντο συκαῖ μὲ ἀραιὸν καὶ ἀσθενικὸν φύλλωμα. Τῇδε κἀκεῖσε διεκρίνοντο οἰκίσκοι μὲ στέγην ἐπίπεδον, προσκεκολλημένοι ὡς φωλεαὶ χελιδόνων εἰς τὰ λίθινα τείχη, καὶ τάφοι ἀπαστράπτοντες ἐκ τῆς λευκότητος.

Ἐπειδὴ τὸ Πάσχα προσήγγιζε, πλῆθος κατοίκων εἶχε συρρεύσῃ ἐκ τῆς ἐπαρχίας· ἄνθρωποι πολλοὶ κατεσκηνωμένοι καὶ κάμηλοι καὶ καλύβαι καὶ σκηναὶ πηχθεῖσαι ἐφαίνοντο πέριξ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως.

Παρὰ τὴν συνήθη ζωηρότητα, ποιά τις κατήφεια ἐπεπλανᾶτο ἐπὶ τοῦ χώρου ἐκείνου, ἐφ' οὗ κατέπιπτεν ἐκθαμβωτικὸν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, τραχὺ ἐπὶ τῶν φαιῶν βράχων. Ὁ ἀπομεμακρυσμένος θόρυβος τῆς πόλεως, ἔρθανεν ἐκεῖ ὡς ἀμυδρὸς ψίθυρος.

Ὅμιλοι ἀπομεμονωμένοι ἀνθρώπων, οἵτινες εἶχον μεταβῆ ἀπὸ πρωΐας εἰς τὸν Γολγοθᾶν, ἐβάδιζον ἀδιακόπως πρὸς τὴν πόλιν, ὁπόθεν ἔμελλε μετ' ὀλίγον νὰ ἐξέλθῃ ἡ πομπή. Τὸ φορεῖον τῆς Ἀντείας ἐνεφανίσθη, δορυφορούμενον ὑπὸ δεκάδος στρατιωτῶν τοῦ πραίτωρος, ἐντεταλμένων νὰ διανοίγωσι δρόμον ἀνὰ μέσον τοῦ πλήθους, καὶ νὰ προστατεύωσι τοὺς ξένους κατὰ τῶν ὕβρεων τοῦ μισοῦντος αὐτοὺς φανατικοῦ ὄχλου. Ὄπισθεν τοῦ φορείου ἔρθανεν ὁ Κίννας, φρουρούμενος ὑπὸ τοῦ ἑκατοντάρχου Ρουφίλου. Ἡ Ἄντεια ἐφαίνετο γαληνιωτέρα καὶ ἧττον ἀνήσυχος διὰ τὴν προσέγγισιν τῆς μεσημβρίας. Ὅσα ὁ πραίτωρ εἶχεν εἴπῃ αὐτῇ περὶ τοῦ νεαροῦ Ναζωραίου, ἀπεμάκρυνον ἀπὸ τοῦ λογισμοῦ της τὴν ἐνθύμησιν τῆς νόσου της. Κάτι τι ἀνεξήγητον συνέβαινεν ἐν τῇ ψυχῇ της. Πολλοὶ εἰς τὸν κόσμον ἦσαν οἱ θνήσκοντες ἡσύχως, ὅπως ἡ πυρὰ ἡ σβεννυμένη μετὰ τὴν καῦσιν τῶν ξύλων. Ἀλλὰ κατὰ τὰς τοιαύτας περιστάσεις ἡ ἀπάθεια ἦτο τόλμη, ἢ φιλοσοφικὴ ὑποταγὴ εἰς τὴν ἀναπόδραστον μετάβασιν ἀπὸ τοῦ φωτὸς εἰς τὰ σκότη, ἀπὸ τοῦ ἐνεργοῦ βίου εἰς ὕπαρξιν οὕτως εἰπεῖν θολήν, ἀόριστον καὶ ἀβέβαιον. Οὐδεὶς ἕως τότε εἶχεν εὐλογήσῃ τὸν θάνατον· οὐδεὶς εἶχεν ἀποθάνῃ μὲ τὴν ἀκλόνητον βεβαιότητα ὅτι ἡ ἀληθὴς ζωή, ἡ μακαριότης ἡ παρεχομένη ὑπὸ παντοδυνάμου καὶ ἀϊδίου ὄντος, ἤρχιζε μόνον πέραν τοῦ τάφου ἢ τῆς πυρᾶς.

Ὁ μέλλων δὲ νὰ σταυρωθῇ ἐκήρυττε τὸ τοιοῦτον ὡς ἀλήθειαν ἀναμφισβήτητον. Ὅθεν οὐ μόνον τὸ δόγμα αὐτὸ ἐνεποίει βαθεῖαν αἴσθησιν εἰς τὴν Ἄντειαν, ἀλλ' ἐθεώρει ἤδη αὐτὸ ὡς μόνην

[1] Τέλος· ἴδε σελ. 90.

πηγὴν παρηγορίας καὶ ἐλπίδος. Ἐγίνωσκεν ὅτι καὶ αὐτὴ ἔμελλε ν' ἀποθάνῃ καὶ θλῖψις ἄπειρος ἐπλήρου τὴν ψυχήν της. Τί ἐπεφύλαττεν αὐτῇ ὁ θάνατος; Τὴν ἀνάγκην τοῦ ν' ἀποχωρισθῇ ἀπὸ τοῦ Κίννα, ἀπὸ τοῦ πατρός της, ἀπὸ τοῦ κόσμου, ἀπὸ τῆς ἀγάπης. Ἐὰν ἠδύνατο κἂν νὰ συμπαραλάβῃ μεθ' ἑαυτῆς ἔστω καὶ μικράν τινα ἀνάμνησιν στοργῆς καὶ εὐδαιμονίας, θὰ εὕρισκεν ἐν ἑαυτῇ τὴν δύναμιν νὰ ὑποταγῇ εἰς τὸν θάνατον.

Ἐμάνθανε πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ δωρήσῃ αὐτῇ ὁ θάνατος. Τίς δὲ ἐκήρυττε τοῦτο; Ἀνὴρ παράδοξος, προφήτης, φιλόσοφος, ὅστις ἐδίδασκεν ὅτι ἡ ἀγάπη εἶνε ἡ μεγίστη τῶν ἀρετῶν καὶ ηὐλόγει τοὺς δημίους τοὺς μέλλοντας νὰ σταυρώσωσιν αὐτόν.

Καὶ ἡ Ἄντεια διελογίζετο:

— Διατί τάχα εἶπεν αὐτοῖς ὅτι ὁ σταυρὸς ἔσται ἡ μόνη δι' αὐτὸν ἀμοιβή; Τινὲς ἐπιζητοῦσι τὴν ἰσχύν· ἀλλ' αὐτὸς δὲν τὴν ἐπεδίωξε καὶ ἔμεινε πτωχός. Ἄλλοι ἐπιζητοῦσι τὴν πολυτέλειαν, μέγαρα καὶ συμπόσια καὶ ἱμάτια ἐκ πορφύρας καὶ ψέλλια καὶ ἅρματα ἐλεφαντοκόσμητα, μαργαροκόσμητα· αὐτὸς δ' ἔζησεν ὡς ποιμὴν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ποιμνίου του. Ἐκήρυττε τὴν ἀγάπην, τὴν εὐσπλαγχνίαν, τὴν πενίαν· ὥστε δὲν ἦτο πονηρὸς καὶ δὲν ἐξηπάτησεν ἐν ἐπιγνώσει τοὺς ἀνθρώπους. Ἐὰν τὰ ἀληθῆ λέγῃ, ὁ θάνατος τοῦ λοιποῦ θὰ εὐλογῆται ὡς τὸ πέρας τοῦ ἐπιγείου μηδενός, ὡς ἀνταλλαγὴ μικρᾶς εὐδαιμονίας ἀντὶ μεγάλης μακαριότητος, ὡς τὸ φῶς διὰ τοὺς σβεσθέντας ὀφθαλμούς, ὡς αἱ πτέρυγες δι' ὧν ὁ ἄνθρωπος δύναται ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸ ἐνδιαίτημα τῆς ἀθανάτου εὐδαιμονίας.

Καὶ ἡ Ἄντεια ἐνόει τί ἐσήμαινε τὸ περὶ ἀναστάσεως κήρυγμα.

Τὸ πνεῦμα καὶ ἡ καρδία τῆς ἀτυχοῦς ἀσθενοῦς προσηλώθησαν πάσαις δυνάμεσιν εἰς τὴν διδασκαλίαν ταύτην. Ὁ πατήρ της πολλάκις εἶχεν εἴπῃ αὐτῇ ὅτι μόνη νέα τις ἀλήθεια ἠδύνατο νὰ ἐξαγάγῃ τὴν ἀσθενοῦσαν ἀνθρωπότητα ἐκ τοῦ ζόφου καὶ νὰ τὴν ἀπελευθερώσῃ ἐκ τῶν συνεχόντων αὐτὴν δεσμῶν. Αὐτὴ δὲ ἦτο ἡ νέα ἀλήθεια, ἡ θριαμβεύουσα κατὰ τοῦ θανάτου.

Ἡ πομπὴ ἐξῆλθεν ἐκ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως, διευθυνομένη πρὸς τὸν Γολγοθᾶν, ἀπὸ τοῦ ὑψώματος δὲ ἔνθα εἶχε σταματήσει τὸ φορεῖον τῆς Ἀντείας, διεκρίνοντο τὰ πάντα, καὶ αὐταὶ αἱ ἐλάχισται λεπτομέρειαι. Τὸ πλῆθος ἦτο μέγα, ἀλλ' οὐχ ἧττον ἐσμικρύνετο ἕνεκα τῆς μεγάλης ἐκτάσεως τοῦ ἐρήμου χώρου. Ἀπὸ τὰς πύλας τῆς πόλεως ἐξήρχοντο μετὰ σπουδῆς κύματα πλήθους, οἱ δὲ παρὰ τὰ τείχη ἀναμένοντες συνηνοῦντο καθ' ὁδὸν μὲ τοὺς ἄλλους.

Ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν παιδία ἔτρεχον τῇδε κἀκεῖσε. Τὰ λευκὰ ἱμάτια τῶν ἀνδρῶν καὶ τὰ κόκκινα καὶ κυανᾶ μαντήλια τῶν γυναικῶν ἀπέδιδον εἰς τὴν πομπὴν ἀλλόκοτον θέαν. Εἰς τὸ μέσον ἤστραπτον τὰ ὅπλα τῶν Ρωμαίων στρατιωτῶν. Ὁ συγκεχυμένος τῶν φωνῶν θόρυβος διεχύνετο μακρὰν καθιστάμενος ὁλονὲν σφοδρότερος.

Ἡ πομπὴ ἐπλησίαζεν· οἱ πρῶτοι στοῖχοι αὐτῆς ἀνήρχοντο ἤδη τὸν λόφον. Τὸ πλῆθος συνωστίζετο διὰ νὰ ἴδῃ ἐκ τοῦ πλησίον καὶ διὰ νὰ μὴ τοῦ διαφύγῃ οὐδεμία λεπτομέρεια τοῦ δράματος. Ἀλλ' οἱ φυλάσσοντες τοὺς καταδίκους στρατιῶται ἀπώθουν ταχέως τοὺς παρεστῶτας. Εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν εὑρίσκοντο πρὸ πάντων παιδία ἡμίγυμνα, φέροντα μόνον ἔνδυμα τεμάχιά τινα ὑράσματος περὶ τὴν ὀσφύν. Εἶχον τὴν κεφαλὴν ἐξυρισμένην, μὲ δύο μόνον βοστρύχους παρὰ τοὺς κροτάφους, τὸ πρόσωπον ἡλιοκαὲς καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑποκυάνους. Τὰ παιδία ταῦτα ἐξέφερον κραυγὰς στρηνεῖς.

Ὄπισθεν τῶν παιδίων παρὰ τὸν λόφον συνωθεῖτο τὸ πλῆθος. Ὅλων οἱ ὀφθαλμοὶ ἔλαμπον ἐκ τῆς συγκινήσεως καὶ τῆς ἡδονῆς τοῦ θεάματος, ἀλλ' εἰς κανὲν ἐξ αὐτῶν δὲν ἐφαίνετο ἴχνος οἴκτου. Οἱ ὀξεῖς ἦχοι τῶν φωνῶν, ἡ ταχύτης τῶν λόγων καὶ τῶν κινημάτων κατέπληξαν τὴν Ἄντειαν, καίπερ συνειθισμένην εἰς τὴν ἀδολεσχίαν τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ζωηρότητα τοῦ πλήθους. Οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἐφαίνοντο ὡς νὰ ἦσαν ἕτοιμοι νὰ ἐπιπέσωσι κατ' ἀλλήλων καὶ ἐφώναζον ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ τῆς ἰδίας αὐτῶν σωτηρίας.

Ὁ κεντυρίων Ρούφιλος, ἱστάμενος παρὰ τὸ φορεῖον, παρεῖχεν εἰς τὴν Ἄντειαν ἐξηγήσεις ταπεινῇ τῇ φωνῇ. Νέος ὅμιλος θεατῶν ἐξήρχετο ἐκ τῆς πόλεως. Ἦσαν οἱ πλούσιοι κάτοικοι τῆς Ἱερουσαλήμ, ἱστάμενοι κατὰ μέρος μακρὰν τοῦ ὄχλου· ἦσαν οἱ χωρικοὶ οἱ συνελθόντες πανοικεὶ εἰς τὴν πόλιν χάριν τῶν ἑορτῶν, οἱ γεωργοὶ μετὰ τοῦ δισακκίου αὐτῶν ἐπ' ὤμου καὶ οἱ ἀφελεῖς ποιμένες, ἐνδεδυμένοι δορὰς αἰγείους. Ὅμιλος γυναικῶν συνανεμίγνυντο μετ' αὐτῶν, γυναικῶν τοῦ λαοῦ, χωρικῶν καὶ ἄλλων. Ἔφερον ἐνδύματα πολύχροα καὶ εἶχον τὴν κόμην, τὰς ὀρρῦς καὶ τοὺς ὄνυχας βεβαμμένους, ἐφόρουν δὲ μετὰ κομψότητος ψέλλια καὶ ὁρμαθοὺς νομισμάτων καὶ διέχεον περὶ ζ ὀσμὴν νάρδου.

Τέλος ἐπεφάνη τὸ Συνέδριον, ἐν τῷ μέσῳ δὲ αὐτοῦ ὁ Ἄννας, ὁ ἀετόμορφος, μὲ βλέφαρα ἐρυθρά, εἶτα δὲ ὁ παχύσαρκος Καϊάφας φορῶν μίτραν δίκερων καὶ πινακίδα ἐπίχρυσον ἐπὶ τοῦ στήθους. Ὄπισθεν αὐτῶν ἤρχετο ἕτερος Φαρισαῖος μὲ βάδισμα σεσυρμένον, ἐπίτηδες προσκόπτων καθ' ὁδὸν κατὰ παντός ἐμποδίου. Ἕτεροι δὲ Φαρισαῖοι μὲ τὴν κεφαλὴν αἱματόφυρτον προσέκρουον αὐτὴν κατὰ τῶν τοίχων, ἢ ἔτυπτον, ὡσανεὶ ἦσαν ἕτοιμοι νὰ φορτωθῶσι τὰ βάρη τῶν ἁμαρτιῶν παντὸς τοῦ λαοῦ. Ἐκ τῆς

στρυφνῆς σοβαρότητος καὶ τῆς ψυχρᾶς αὐτῶν ὀργῆς διεκρίνοντο ἐν τῷ μέσῳ τοῦ θορυβώδους πλήθους.

Ἡ μορφὴ τῆς νεαρᾶς Ἀντείας, ἐφ' ἧς ὁ θάνατος εἶχεν ἤδη ἀποθέσει τὴν σφραγῖδά του, καὶ ἥτις ὡμοίαζε μᾶλλον πρὸς τὸ πρόσωπον σκιᾶς ἢ ζῶντος πλάσματος, εἵλκυε τὴν γενικὴν προσοχήν. Τὸ πλῆθος περιειργάζετο αὐτὴν κατὰ τρόπον τόσον ὀχληρόν, ὥστε οἱ στρατιῶται ἠναγκάζοντο ν' ἀπωθῶσι τοὺς τολμηροτέρους. Ἐξεδηλοῦτο παρ' αὐτοῖς τὸ μῖσος καὶ ἡ περιφρόνησις πρὸς τοὺς ξένους, οὐδ' ἓν δὲ πρόσωπον ἐξέφραζεν οἶκτον πρὸς τὴν δύσμοιρον ἀσθενῆ, ἀλλὰ χαρὰν μᾶλλον, διότι τὸ θῦμα τῆς νόσου δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ τὸ μοιραῖον τέλος. Τότε μόνον ἐνόησεν ἡ Ἄντεια διατί οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ἀπῄτουν νὰ σταυρωθῇ ὁ προφήτης ὁ κηρύσσων τὴν ἀγάπην.

Ὁ Ναζωραῖος ἐνεφανίσθη αἴφνης πρὸ αὐτῆς ὡς νὰ ἦτό τις τῶν συγγενῶν της, ὡς νὰ ἦτο εἰς αὐτὴν προσφιλής. Καὶ ἐκεῖνος ἔμελλε ν' ἀποθάνῃ, καὶ αὐτὴ ἐπίσης. Μετὰ τὴν καταδίκην του οὐδὲν ἠδύνατο νὰ τὸν σώσῃ. Ἡ ἐκδοθεῖσα ἀπόφασις ἤνου οἰονεὶ αὐτοὺς ἐν τῇ ἀδελφότητι τῆς δυστυχίας καὶ τοῦ θανάτου, μὲ τὴν διαφορὰν ὅμως ὅτι ἐκεῖνος ἐπορεύετο πρὸς τὸν θάνατον βέβαιος περὶ τῆς μελλούσης ζωῆς, ἐνῷ αὐτὴ δὲν ἐπίστευεν.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ηὔξησεν ὁ θόρυβος· ἀντήχησε μακρὰν συριγμός τις, κραυγὴ διαπεραστική· ἔπειτα ἐπηκολούθησε σιγή. Ἠκούσθη ὁ κρότος τῶν ὅπλων καὶ τὸ βαρὺ βῆμα τῶν Λεγεωναρίων. Τὸ πλῆθος συνεταράχθη, διηνεώχθη καὶ τὸ ἀπόσπασμα τὸ φρουροῦν τοὺς καταδίκους παρετάχθη πλησίον τοῦ φορείου τῆς Ἀντείας. Οἱ στρατιῶται ἐβάδιζον μὲ βῆμα βραδὺ καὶ κανονικὸν ἔμπροσθεν καὶ ὄπισθεν τῶν καταδίκων. Ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν ἐπρόβαλλον τρεῖς σταυροί, οἵτινες ἐφαίνοντο οἰονεὶ ταλαντευόμενοι εἰς τὸ κενόν, διότι οἱ φέροντες αὐτοὺς ἔκυπτον ὑπὸ τὸ βάρος των.

Εὐκόλως παρετηρεῖτο ὅτι ὁ Ναζωραῖος δὲν εὑρίσκετο μεταξὺ τῶν τριῶν ἐκείνων ἀνθρώπων. Τὰ πρόσωπα τῶν δύο ἐκ τῶν καταδίκων ἔφερον φανερὰ τὰ ἴχνη τῶν ἐλαττωμάτων καὶ τοῦ ἐγκλήματος, ὁ δὲ τρίτος ὁ πρεσβύτερος, ἦτο ἁπλοῦς χωρικός. Προφανῶς οἱ ρωμαῖοι στρατιῶται εἶχον ἀγγαρεύσει αὐτὸν νὰ φέρῃ τὸν σταυρὸν ἀντὶ τοῦ ἄλλου. Ὁ Ναζωραῖος ἐβάδιζεν ὄπισθεν τοῦ σταυροῦ, φρουρούμενος ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν. Ἔφερε μανδύαν ἐκ πορφύρας ἐρριμμένον ἄνωθεν τῶν ἱματίων του, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς ἀκάνθινον στέφανον, ἐφ' ὃν ἀνέθρωσκον θρόμβοι αἵματος. Ἄλλοι θρόμβοι ἔρρεον ἐπὶ τοῦ προσώπου του καὶ ἄλλοι ἐπὶ τοῦ μετώπου ὡς κάλυκες ρόδου, ἢ ὡς κόκκοι κοραλλίνου κομβολογίου. Ἦτο ὠχρὸς καὶ ἐβάδιζε μετὰ κόπου καὶ ὡσεὶ διστάζων. Προβαίνων ἐν τῷ μέσῳ τῶν σκωμμάτων τοῦ πλήθους, ἐφαίνετο βεβυθισμένος εἰς λογισμοὺς ὑπερβαίνοντας τὰ ὅρια τοῦ ὁρατοῦ κόσμου, καὶ ὡς νὰ ἦτο ἀποχωρισμένος ἀπὸ τῆς γῆς, δὲν ἤκουε τὰς κραυγὰς τοῦ μίσους. Οἱ ὀφθαλμοί του ἐξέφραζον τὴν οὐρανίαν συγγνώμην καὶ τὸ ἔλεος, τὸ ὑπερβαῖνον τὴν συγγνώμην τῶν ἀνθρώπων. Εἶχεν ἤδη εἰσέλθει εἰς τὴν αἰωνιότητα καὶ ὑψωθῆ ὑπεράνω τῆς ἀνθρωπίνης κακίας τεθλιμμένος διὰ πάσης τῆς θλίψεως τοῦ κόσμου.

— Σὺ εἶσαι ἡ ἀλήθεια, ἐψιθύρισεν ἡ Ἄντεια μὲ φωνὴν τρέμουσαν.

Ἡ πομπὴ διῆλθεν ἐγγύτατα τοῦ φορείου καὶ ἐσταμάτησε μάλιστα πρὸς στιγμὴν ἐκεῖ, διότι οἱ στρατιῶται μετὰ κόπου ἤνοιγον τὸν δρόμον. Τότε ἡ Ἄντεια ἠδυνήθη νὰ παρατηρήσῃ τὸν Ναζωραῖον εἰς ἀπόστασιν ὀλίγων ἀπ' αὐτῆς βημάτων. Ἔβλεπε τὴν ἐρυθρὰν ἀντανάκλασιν, ἣν ἐπέρριπτεν ὁ μανδύας ἐπὶ τοῦ ὠχροῦ καὶ διαφανοῦς προσώπου του. Ὁ ὄχλος ἐξώρμα ἐναντίον του, περιεστοίχιζε πυκνὸς τοὺς στρατιώτας, οἵτινες συνεσπειρῶντο ὅπως προστατεύσωσι τὸν κατάδικον κατὰ τῆς μανίας τοῦ πλήθους. Ἐφαίνοντο χεῖρες τεταμέναι, πυγμαὶ ἀπειλητικαί, ὀφθαλμοὶ σχεδὸν ἔξω τῶν κογχῶν, ὀδόντες λάμποντες, γένεια ἐν ἀταξίᾳ, στόματα ἀφρίζοντα, ἐξερευγόμενα τὸ ἀνάθεμα. Αὐτὸς δὲ προσέβλεπεν ὡς νὰ ἤθελε νὰ εἴπῃ αὐτοῖς:

— Τί κακὸν σᾶς ἔκαμα;

Καὶ ὕψου τοὺς ὀφθαλμοὺς πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐδέετο.

— Ἄντεια! Ἄντεια! εἶπεν ὁ Κίννας.

Ἀλλ' ἡ Ἄντεια δὲν ἐφαίνετο ἀκούουσα. Χονδρὰ δάκρυα ἐκυλίοντο ἐπὶ τῶν παρειῶν της. Ἠγέρθη τρέμουσα καὶ ἐνώπιον τοῦ ὄχλου ἐκείνου, παραφερομένη ἐκ τοῦ οἴκτου, ἐκ τῆς συμπαθείας καὶ τῆς ἀγανακτήσεως, ἥρπασε τὰ ἄνθη τοῦ ὑακίνθου καὶ τῆς μηλέας καὶ τὰ ἔρριψε παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ναζωραίου.

Ἔστρεψεν οὗτος πρὸς αὐτὴν τὸ ὠχρόν του πρόσωπον καὶ τὰ χείλη του ἐκινήθησαν ὡς νὰ ἤθελε νὰ τὴν εὐλογήσῃ. Ἡ Ἄντεια ἐπανέπεσεν ἐπὶ τῶν προσκεφαλαίων τοῦ φορείου της. Ἠσθάνετο ὅτι φῶς καὶ εὐσπλαγχνία καὶ ἐλπὶς καὶ εὐδαιμονία εἰσέδυον εἰς τὴν ψυχήν της καὶ ἐψιθύριζε καὶ πάλιν:

— Σὺ εἶσαι ἡ ἀλήθεια.

Ἤγαγον τὸν κατάδικον πρὸς τὸ μέρος, ἔνθα ἦσαν ἐμπεπηγμένοι εἰς τὰς ρωγμὰς τῶν βράχων οἱ τρεῖς πάσσαλοι, οἱ προωρισμένοι πρὸς στερέωσιν τῶν σταυρῶν. Ἡ Ἄντεια διέκρινε τὸ ὠχρὸν πρόσωπον τοῦ Ναζωραίου καὶ τὸν ἀκάνθινον αὐτοῦ στέφανον. Κατὰ πρῶτον ἐσταύρωσαν τοὺς δύο λῃστὰς ἐπὶ τῶν σταυρῶν τῶν κει-

μένων εἰς τὰ δύο ἄκρα. Ὁ τρίτος τῶν σταυρῶν ἔκειτο εἰς τὸ μέσον, εἰς τὴν κορυφὴν δὲ αὐτοῦ ἐτέθη μικρὰ λευκὴ πινακὶς σειομένη ὑπὸ τῆς πνοῆς τοῦ ἀνέμου. Οἱ στρατιῶται πλησιάσαντες εἰς τὸν Ναζωραῖον ἀπεγύμνωσαν αὐτόν, ὁ δὲ ὄχλος ἀνεβόησε:

— Μὴ τὸ ἐπιτρέψῃς, βασιλεῦ! . . . Βασιλεῦ, ποῦ εἶνε τὰ στρατεύματά σου; Ὑπερασπίσθητι!

Καὶ ἠκούοντο ἐκρήξεις γέλωτος, τόσον ὥστε τὸ πετρῶδες ἐκεῖνο ὀροπέδιον ἐφαίνετο ὅτι ἔμελλε νὰ διαρραγῇ ἐκ τῆς βοῆς.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνέτρεψαν χαμαὶ τὸν κατάδικον διὰ νὰ προσδέσωσι τὰς χεῖρας εἰς τὴν ὁριζόντιον γραμμὴν τοῦ σταυροῦ, εἶτα δὲ ν' ἀνεγείρωσι καὶ νὰ στερεώσωσιν αὐτὸν παρὰ τὸν πάσσαλον.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀνήρ τις ἱστάμενος παρὰ τὸ φορεῖον τῆς Ἀντείας, φέρων λευκὴν ποδήρη ἐσθῆτα, ἐφώναξε φωνῇ μεγάλῃ μετ' ἀπογνώσεως:

— Ἤμην λεπρὸς καὶ μὲ ἐθεράπευσε· καὶ ὅμως σταυρώνουσιν αὐτόν!

Τὸ πρόσωπον τῆς Ἀντείας ἐγένετο ὠχρὸν ὡς σουδάριον.

— Τὸν ἐθεράπευσεν, ἀκούεις, Γάϊε; εἶπεν.

— Ἂς ἐπιστρέψωμεν, ἀπήντησεν ἐκεῖνος.

— Ὄχι, θὰ μείνω ἐδῶ.

Σφοδρὰ ἀπελπισία κατέλαβε τὸν Κίνναν ἐπὶ τῇ σκέψει ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ προσκαλέσῃ παρ' αὐτῷ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον διὰ νὰ σώσῃ τὴν Ἄντειαν.

Οἱ στρατιῶται προσαρμόζοντες εἰς τὸν σταυρὸν δι' ἥλων τὰς χεῖρας τοῦ καταδίκου, ἤρχισαν νὰ κτυπῶσι διὰ τῆς σφύρας. Ἠκούετο ὁ βαρὺς κρότος τοῦ σιδήρου καταφερομένου κατὰ τοῦ σιδήρου, εἶτα ὁ ὀξὺς κρότος τῶν ἥλων, οἵτινες διαπερῶντες τὰς σάρκας, ἐνεπήγνυντο εἰς τὸ ξύλον.

Τὸ πλῆθος ἐσιώπα διὰ ν' ἀκούσῃ τὰς οἰμωγὰς τοῦ Ναζωραίου· ἀλλ' ἐκεῖνος ἔμενεν ἄφωνος καὶ δὲν ἠκούετο ἄλλο εἰμὴ οἱ ἀπαίσιοι κρότοι τῆς σφύρας.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐργασίας ταύτης, τὸ σῶμα τοῦ καταδίκου ἀνυψώθη μετὰ τοῦ σταυροῦ. Ὁ Ρωμαῖος ἑκατόνταρχος διὰ φωνῆς μονοτόνου διέτασσε τοὺς στρατιώτας καὶ εἷς ἐξ αὐτῶν ἔλαβε τοὺς πόδας τοῦ Ναζωραίου, διὰ νὰ προσαρμόσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ ξύλον.

Τὰ ἀπὸ πρωΐας περιπλανώμενα εἰς τὸν οὐρανὸν νέφη ἀπέκρυπτον ἤδη τὸν ἥλιον. Οἱ λόφοι καὶ οἱ βράχοι, οἱ ἕως τότε τραχέως φωτιζόμενοι, ἀπέκτησαν αἴφνης χροιὰν ἀμαυράν. Τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ἤρχισε νὰ ἐλαττώνεται. Ἀπαίσιος ζόφος, σχεδὸν χαλκόχρους, περιετύλισσε τὰ πέριξ καὶ καθίστατο ὁλονὲν πυκνότερος, καθ' ὅσον ὁ ἥλιος ἐκρύπτετο ὄπισθεν τῶν συσσωρευμένων συννέφων. Καυστικὸς ἄνεμος ἔπνευσε πρῶτον· εἶτα ἐκόπασε διὰ μιᾶς καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα κατέστη πνιγηρά.

Διὰ μιᾶς αἱ ὑπέρυθροι ἀνταναχλάσεις ἐγένοντο μελαναί· νέφη ἀμαυρὰ ὡς ἡ νὺξ ἤρχιζον νὰ σκεπάζωσι διὰ τῶν τεραστίων αὐτῶν σπειρῶν τὸ πλῆθος καὶ τὸν Γολγοθᾶν ὁλόκληρον. Ἡ θύελλα ἐπήρχετο· τὰ πάντα κατείχοντο ἐξ ἀγωνίας.

— Πρέπει νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸν οἶκόν μας, εἶπε πάλιν ὁ Κίνναις.

— Θέλω νὰ τὸν ἰδῶ ἀκόμη μίαν φοράν.

Ὁ ζόφος περιεκάλυπτε τὰ ἐπὶ τῶν σταυρῶν ἀνηρτημένα σώματα, ἡ δὲ Ἄντεια διέταξε νὰ πλησιάσωσι τὸ φορεῖόν της εἰς τὸν τόπον τῆς καταδίκης. Ἤγειρε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἶδεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ τὸ σῶμα τοῦ ἐσταυρωμένου οἱονεὶ περιβαλλόμενον ὑπὸ αἴγλης. Τὸ στῆθός του ἀνεκινεῖτο ὑπὸ ἀναπνοῆς ἐπωδύνου, ἀλλ' ἡ κεφαλή του καὶ τὰ ὄμματα ἦσαν ἐστραμμένα πρὸς τὸν οὐρανόν.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἀστραπὴ κυανῆ ἐκτάκτου λάμψεως διέσχισε τὰ νέφη καὶ ἐφώτισε τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν, τοὺς σταυρούς, τὰ ὅπλα τῶν στρατιωτῶν καὶ τὸ πλῆθος τὸ περίφοβον, τεταραγμένον καὶ πτῆσσον ὡς ποίμνιον προβάτων.

Μετὰ τὴν ἀστραπὴν ὁ ζόφος ἐπυκνώθη ἔτι μᾶλλον. Οἱ προσελθόντες ὁμοῦ ἐκεῖ καὶ ἀποπλανηθέντες ἐν τῷ συνωστισμῷ προσεκάλουν ἀλλήλους. Τῇδε κἀκεῖσε ἠκούοντο φωναὶ τρόμου:

— Μήπως ὁ σταυρωθεὶς ἦτο ἀθῶος;

— Ἐκήρυττε τὴν ἀλήθειαν.

— Ἀνίστα νεκρούς.

Καί τις ἀνεβόησεν:

— Οὐαί σοι, Ἱερουσαλήμ!

Ἄλλος δ' ἔλεγεν:

— Ἡ γῆ ἐσείσθη.

Καὶ αἱ κραυγαὶ τοῦ πλήθους ἐσίγησαν ἢ μᾶλλον κατεσιγάσθησαν, ἐκ τῆς βοῆς τῆς λαίλαπος, ἥτις ἐξέσπα μετ' ἀνηκούστου ὁρμῆς.

— Σεισμός! ἀνέκραξεν ἐκ νέου τὸ πλῆθος.

Καὶ οἱ μὲν ἤρχισαν τρέχοντες, ἄλλοι ἔμενον ὡσεὶ καρφωμένοι ἐκ τοῦ φόβου εἰς τὴν θέσιν των. Ἴσταντο κατάπληκτοι, ἀπολέσαντες πᾶσαν ἰδέαν καὶ ἔχοντες μόνον τὴν συνείδησιν ὅτι κάτι τὸ ὑπερφυσικὸν ἐτελεῖτο.

Εἶτα βραδέως τὰ σκότη διελύθησαν. Ἡ λαίλαψ ἐδίωξε τὰ νέφη. Τὸ φῶς κατέστη βαθμηδὸν ζωηρότερον· τὸ παραπέτασμα τῶν ζοφερῶν συννέφων διεσχίσθη. Διὰ μέσου τῶν ρωγμῶν αὐτοῦ δράγμα ἀκτίνων διωλίσθαινεν ἐπὶ τῆς γῆς· ἡ γαλήνη ἐπανήρχετο.

Ἡ κεφαλὴ τοῦ Ναζωραίου ἔκλινεν ἐπὶ τοῦ στήθους ὠχρὰ ὡς νεκροῦ· οἱ ὀφθαλμοί του ἦσαν κεκλεισμένοι, τὰ δὲ χείλη κυανᾶ.

— Ἀπέθανεν! ἐψιθύρισεν ἡ Ἄντεια.

Τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἷς κεντυρίων ἔνυξε διὰ τῆς λόγχης του τὴν πλευρὰν τοῦ καταδίκου. Παραδόξως ἡ ἐμφάνισις τοῦ ἡλίου καὶ ὁ θάνατος ἐκεῖνος ἐφαίνοντο ἐμποιοῦντα ζωηρὰν ἐντύπωσιν ἐπὶ τοῦ πλήθους. Συνωθεῖτο ἤδη καὶ πάλιν περὶ τὸν τόπον τῆς καταδίκης, χωρὶς ν' ἀποδιώκεται ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν.

Μία φωνὴ ἠκούσθη·

— Κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ! κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ!

Ἡ Ἄντεια παρετήρησεν ἐκ νέου τὴν ὠχρὰν ἐκείνην καὶ κεκυφυῖαν κεφαλήν, ἐψιθύριζε δὲ ἠρέμα ὡσεὶ λαλοῦσα πρὸς ἑαυτήν:

— Ἆρά γε θ' ἀναστηθῇ;

Ἔβλεπεν ὅτι ὁ θάνατος εἶχεν ἀποτυπώσει κυανᾶς κηλῖδας ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν χειλέων του. Ἔβλεπε τὰς χεῖράς του τεταμένας, τὸ σῶμά του ἀκίνητον καὶ καταπῖπτον ἄψυχον, καὶ ὅμως ἡ φωνή της ἐξέφραζε τὸν δισταγμὸν καὶ τὴν ἐλπίδα.

Ἀλλὰ δισταγμὸς καὶ ἀμφιβολία ἐπίσης μεγάλη ἐσπάρασσε τὴν ψυχὴν τοῦ Κίνναι. Δὲν ἐπίστευεν ὅτι ὁ Ναζωραῖος ἔμελλε ν' ἀναστηθῇ· ἐπίστευεν ὅμως ὅτι ἐὰν ἔζη, αὐτὸς μόνος ἴσως θὰ ἠδύνατο νὰ θεραπεύσῃ τὴν Ἄντειαν.

Τὸ πλῆθος συνωστίζετο ὁλονὲν πυκνότερον περὶ τὸν σταυρόν· τινὲς δ' ἐφώνουν χλευαστικῶς:

— Κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ!

— Κατάβα! ἐπανέλαβεν ὁ Κίνναις μὲ τὴν ψυχὴν κατεχομένην ὑπὸ τῆς ἀπελπισίας, θεράπευσέ την καὶ λάβε τὴν ζωήν μου.

Ὁ οὐρανὸς ἐφωτίζετο. Τὰ ὄρη περιεκαλύπτοντο ἀκόμη ὑπὸ ὁμίχλης, ἀλλ' οὐδὲν νέφος ἐσκέπαζε πλέον τὸν Γολγοθᾶν καὶ τὴν πόλιν. Ὁ πύργος τοῦ Ἀντωνίου ἐφεγγοβόλει ὡς ἄλλος ἥλιος. Στίφη χελιδόνων ἵπταντο εἰς τὸν εὐδιάσαντα καὶ πάλιν αἰθέρα.

Ὁ Κίνναις διέταξε τοὺς φορεῖς νὰ ἐπανακάμψωσιν εἰς τὴν οἰκίαν.

Ἡ μεσημβρία εἶχεν ἤδη παρέλθει. Ὅτε δ' ἐπλησίαζαν εἰς τὴν κατοικίαν των, ἡ Ἄντεια εἶπε:

— Σήμερον ἡ Ἐκάβη δὲν ἐφάνη.

Καὶ ὁ Κίνναις τὸ εἶχε παρατηρήσει.

Θ'

Ἡ ὀπτασία οὐδὲ τὴν ἑπομένην ἡμέραν ἐνεφανίσθη. Ἡ ἀσθενὴς ἦτο ἐκτάκτως εὐδιάθετος, διότι καὶ ὁ Τίμων εἶχε φθάσει ἐκ Καισαρείας. Ἀνησυχῶν σφόδρα διὰ τὴν ὑγείαν τῆς Ἀντείας καὶ πτοηθεὶς ἐκ τῶν γραμμάτων τοῦ Κίνναι, ἀνεχώρησε μετὰ σπουδῆς ἐξ Ἀλεξανδρείας, ὅπως ἴδῃ διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν μονογενῆ του θυγατέρα. Ἡ ἐλπὶς εἰσέδυε καὶ πάλιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Κίνναι· ἀλλ' ἐφοβεῖτο μήπως καὶ ἡ ἐλπὶς αὕτη διαψευσθῇ.

Ἡ ὑγεία τῆς Ἀντείας ἐβελτιοῦτο· αἱ δυνάμεις της ἐπανήρχοντο καὶ ὁσάκις ἡ μεσημβρία παρήρχετο αἰσίως, εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔλαμπε λάμψις ἐλπίδος. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐθεώρει εὐδαίμονα καὶ παρεκάλει τὸν σύζυγόν της νὰ σημειώσῃ αὐτήν.

Ἡ ἡμέρα καθ' ἣν ἀφίκετο ὁ Τίμων προεμηνύετο θερμοτάτη· ἡ πρωΐα ἐν τούτοις ἦτο δροσερωτάτη, οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον νέφος ἐκηλίδου τὸ στερέωμα καὶ ἡ γῆ κατηυγάζετο ὑπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ κυανοῦ αἰθέρος, ὥστε τὰ πάντα ἐφαίνοντο κυανᾶ. Ἡ Ἄντεια διέταξε νὰ τὴν φέρωσιν ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς ἀγαπητῆς αὐτῇ πιστάκης, ὅπως, ἀπὸ τοῦ ὑψώματος ἔνθα ἐφύετο αὕτη, ἀπολαύσῃ τῆς θέας τοῦ πέριξ ἡλιοφωτίστου χώρου. Ὁ Κίνναις καὶ ὁ Τίμων δὲν ἀπεμακρύνοντο ἐκ τοῦ φορείου, μετὰ προσοχῆς παρακολουθοῦντες καὶ τὰς ἐλαχίστας μεταβολὰς τῆς μορφῆς τῆς ἀσθενοῦς, ἥτις ἐξέφραζεν ἀνήσυχον προσδοκίαν. Ἀλλ' ὅμως δὲν ὡμοίαζεν αὕτη πρὸς τὴν θανάσιμον ἀγωνίαν, τὴν καταλαμβάνουσαν αὐτὴν καθ' ἑκάστην ἅμα τῇ προσεγγίσει τῆς μεσημβρίας. Τὰ ὄμματά της τώρα ἔλαμπον μετὰ λάμψεως ζωηροτέρας καὶ αἱ παρειαί της ἐνεψυχοῦντο ὑπὸ ἐλαφροῦ ἐρυθήματος. Ὁ Κίνναις ἤλπιζεν ὅτι ἦτο πιθανὸν ἡ Ἄντεια νὰ ἰαθῇ καὶ ἠσθάνετο τὴν ἐπιθυμίαν νὰ προσπέσῃ καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ τοὺς θεούς· ἀλλ' ἔπειτα πάλιν ἡ καρδία του συνεσφίγγετο, ἐπὶ τῇ σκέψει ὅτι ἴσως ἦτο τοῦτο ἡ τελευταία ἀναλαμπὴ ἑτοιμοθάνατου λυχνίας. Ὅπως ἐνισχύσῃ τὰς ἐλπίδας του, παρετήρει τὸν Τίμωνα· πλὴν καὶ οὗτος κατείχετο ὑπὸ τῶν αὐτῶν λογισμῶν καὶ ἀπέφευγε τὰ βλέμματα τοῦ Κίνναι. Οὐδεὶς ἐλάλει περὶ τῆς προσεγγίσεως τῆς μεσημβρίας. Ἀλλ' ὁ Κίνναις παρετήρει κατὰ πᾶσαν στιγμὴν τὴν σκιὰν καὶ μετ' ὀδύνης ἔβλεπεν ὅτι αὕτη ὁλονὲν ἐμειοῦτο.

Ἦσαν βεβυθισμένοι εἰς μελαγχολικὰς σκέψεις. Ἡ Ἄντεια κειμένη ἐπὶ τοῦ ἀνοικτοῦ φορείου, στηρίζουσα τὴν κεφαλὴν ἐπὶ προσκεφαλαίου ἐκ πορφύρας ἀνέπνεεν ἡδονικῶς τὰ δροσερὰ ἀρώματα, ἅπερ ὁ θαλάσσιος ἄνεμος ἔφερε μακρόθεν ἐκ τῆς δύσεως, περὶ τὴν μεσημβρίαν ὅμως ὁ ζέφυρος ἐκόπασε καὶ ἡ θερμότης κατέστη σφοδροτέρα. Οἱ θάμνοι τῆς νάρδου, πυρπολούμενοι ὑπὸ τοῦ ἡλίου, διέχεον δριμεῖαν ὀσμήν, πολύχροοι δὲ ψυχαὶ ἵπταντο περὶ τὰς ἀνεμώνας. Μικραὶ σαῦραι διωλίσθαινον παρὰ τὰς ρωγμὰς τῶν βράχων. Τὸ πᾶν ἐγαλήνια, ἀναπαυόμενον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φωτὸς καὶ τῆς θερμότητος.

Ἡ ἀσθενὴς εἶχε κεκλεισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς ὡς νὰ ὕπνωττεν ἐλαφρῶς, στεναγμὸς δὲ

μόλις ἀκουόμενος ἐξήρχετο ἑκάστοτε ἀπὸ τὰ χείλη της.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ Κίννας παρετήρησεν ὅτι ἡ σκιά του ἀντὶ νὰ εἶνε ἐπιμήκης, κατέπιπτε καθέτως παρὰ τοὺς πόδας του.

Ἦτο μεσημβρία.

Ἡ Ἄντεια ἤνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἐψιθύρισε μετὰ φωνῆς παραδόξου :

— Γάϊε, δός μου τὴν χεῖρά σου.

Ἐκεῖνος ἠγέρθη αἴφνης καὶ ὅλον τὸ αἷμά του ἐπάγωσεν· ἡ στιγμὴ τῆς φρικτῆς ὀπτασίας προσήγγιζε.

— Βλέπεις τὴν ὀπτασίαν ; ἐπανέλαβεν ἡ Ἄντεια· πόσον φῶς τὴν περιβάλλει καὶ πληροῖ τὸν αἰθέρα ! πῶς ταλαντεύεται ! πῶς κινεῖται ! Ἔρχεται πρὸς ἐμέ !

— Ἄντεια, μὴ κυττάζῃς ! εἶπεν ὁ Κίννας.

Ἀλλ' ὦ τοῦ παραδόξου θαύματος ! Τὸ πρόσωπον τῆς νεαρᾶς γυναικὸς οὐδεμίαν εἶχεν ἔκφρασιν τρόμου. Τὰ χείλη της ἦσαν ἀνοικτὰ ὡς καὶ οἱ ὀφθαλμοί της καὶ χαρὰ ἀνεκλάλητος ἐφώτιζε τὸ πρόσωπόν της.

— Στήλη φωτὸς ἔρχεται πρὸς ἐμέ, εἶπε. Τὸν βλέπω αὐτὸς εἶνε ! . . . εἶνε ὁ Ναζωραῖος ! Μειδιᾷ· πόσον γλυκὺς εἶνε ! Πόσον εἶνε εὔσπλαγχνος ! . . . Τείνει πρὸς ἐμὲ τὰς αἱματοφύρτους χεῖράς του. Γάϊε, μοῦ φέρει τὴν θεραπείαν, τὴν ἀπαλλαγήν ! . . . μὲ προσκαλεῖ πρὸς αὐτόν ! . . .

Ὁ Κίννας ἔγεινε κάτωχρος καὶ ἀπήντησεν :

— Ἀφοῦ μᾶς προσκαλεῖ, ἀκολουθήσωμεν αὐτόν.

. . . . . .

Εἰς τὴν πετρώδη ἀτραπὸν τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν πόλιν, ἐνεφανίσθη ὁ Πόντιος Πιλᾶτος. Ἐκ τῆς μορφῆς του ἐφαίνετο ὅτι ἦτο κομιστὴς εἰδήσεως, πιθανῶς νέου τινὸς ἐπινοήματος τοῦ εὐπείστου ἐκείνου καὶ ἀμαθοῦς ὄχλου. Μακρόθεν δὲ ἐφώνησε πρὸς αὐτοὺς ἀπομάσσων τὸ μέτωπον.

— Φαντασθῆτε ! αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι διατείνονται ὅτι ἀνέστη ἐκ νεκρῶν.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΓΑΜΗΛΙΑ ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑι

Οἱ νεώτεροι Ἕλληνες, ἂν καὶ παρεμορφώθησαν ὑπὸ τῶν δεινῶν σκληρᾶς δουλείας, οὐχ ἧττον ὅμως εἰσέτι ἀναγνωρίζονται καὶ οὐδόλως ἀπέβαλον τὸν ἀρχαῖον χαρακτῆρα καὶ τὰς προγονικὰς αὐτῶν ἀρετάς. Τοῦτο ἐναργέστατα θὰ καταφανῇ, ἐὰν μετὰ προσοχῆς ἐξετάσωμεν τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα τοῦ ἡμετέρου οἰκογενειακοῦ βίου, ἅτινα μετὰ τῆς γλώσσης ἀποτελοῦσι τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ παντὸς ἔθνους.

Ὁ λόγος ἐνταῦθα περὶ τοῦ γάμου.

Α'. Η ΠΡΟΙΞ

Εἰς τὰ πλεῖστα μέρη τῆς Μακεδονίας, καὶ ἰδίως εἰς τὰ δυτικά, ἡ γέννησις τῆς κόρης προξενεῖ γενικὴν κατήφειαν εἰς τὴν οἰκογένειαν· ἡ ἔλευσις τῆς κόρης εἰς τὸν κόσμον τοῦτον θεωρεῖται ὡς οἰκογενειακὸν δυστύχημα, ἂν μὴ μέγα, οὐχὶ ὅμως καὶ μικρόν. Ἡ ἀτυχὴς μήτηρ, μεθ' ὅλον τὸ ἔμφυτον μητρικὸν φίλτρον, πόσα δάκρυα δὲν χύνει, ἕως ὅτου ἐξοικειωθῇ μὲ τὴν ἰδέαν τῆς κόρης ! «Χαλεπόν γε θυγάτηρ κτῆμα καὶ δυσδιάθετον». Πολλάκις δέ, ἂν τύχῃ ὅλα τὰ τέκνα νὰ εἶναι θήλεα, πόσους πικροὺς λόγους δὲν ἀκούει ἡ δυστυχὴς παρὰ τοῦ σκληροῦ συζύγου της, ὅστις, φαίνεται, νομίζει ὅτι ἀπὸ τῆς μητρὸς ἐξαρτᾶται τὸ γένος τῶν τέκνων. «Ἀλλὰ θυγάτηρ κτῆμα ἐστὶν ἐργῶδες πατρί». Εὐτυχῶς αἱ τοιαῦται βλέψεις δὲν εἶναι γενικαί, διότι παρατηροῦμεν ὅτι, ἀλλαχοῦ (μάλιστα εἰς τὰ νοτιανατολικὰ μέρη τῆς Μακεδονίας καὶ ἰδίως εἰς τοὺς ἀγροτικοὺς πληθυσμοὺς) συμβαίνει τὸ ἐναντίον, δηλ. οἱ γονεῖς κατὰ τὴν γέννησιν *κόρης* χαίρουν περισσότερον· καὶ ἔχουν δίκαιον, διότι ἐκεῖ τὰ θήλεα τέκνα χειρίζονται τὴν σκαπάνην, τὸ δρέπανον καὶ τὰ λοιπὰ γεωργικὰ ἐργαλεῖα μετὰ τῆς αὐτῆς μὲν δυνάμεως, εὐπειθέστερον δὲ καὶ προθυμότερον τῶν ἀρρένων. Ἔπειτα δὲ εἰς τὰ μέρη ταῦτα τὸ βάσανον τῆς προικὸς εἶναι ὅλως ἄγνωστον εἰς τοὺς γονεῖς. Ἡ προὶξ ἐκεῖ δὲν εἶναι τόσον μεγάλη, ὡς εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Μακεδονίας, καὶ συνήθως μὲν συμπληροῦται, πολλάκις δὲ καὶ ὁλόκληρος προετοιμάζεται ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ, ὅστις καὶ χρήματα ἀκόμη μετρητὰ προσφέρει εἰς τὴν νύμφην. Ἡ προσφορὰ χρημάτων ἐκ μέρους τοῦ γαμβροῦ εἶναι ἀπόρροια τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου ἐθίμου, καθ' ὃ ὁ γαμβρὸς ἠγόραζε τὴν νύμφην παρὰ τῶν γονέων αὐτῆς. Εἰς τὰ δυτικὰ ὅμως μέρη τῆς Μακεδονίας τὸ πρᾶγμα ἔχει ἄλλως· ἡ νύμφη δίδει εἰς τὸν γαμβρὸν προῖκα τοιαύτην, ὥστε διὰ νὰ ἑτοιμασθῇ εἶναι ἀνάγκη ἡ δυστυχὴς μήτηρ ἐπὶ ὁλόκληρα ἔτη ἡμέραν καὶ νύκτα ἀδιακόπως νὰ ἐργάζηται εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς. Ἐν ᾧ, ἐὰν τὸ τέκνον της θὰ ἦτο ἄρρεν, τότε αὐτὴ μὲν ὅλων τῶν πολυετῶν τούτων μόχθων καὶ κόπων θὰ ἦτο ἀπηλλαγμένη, ὁ δὲ πατὴρ δὲν θὰ ἠναγκάζετο νὰ ὑποβάλλεται εἰς μυρίας στερήσεις καὶ πολλάκις εἰς τὰς βασάνους τῆς ξενιτείας, ὅπως προετοιμάσῃ τὸ ἀναγκαῖον χρῆμα τῆς προικός. Ὥστε ἡ λύπη τῶν γονέων κατὰ τὴν γέννησιν τῆς κόρης δὲν εἶναι καὶ ὅλως διόλου παράλογος.

Μεθ' ὅλα ταῦτα λίαν ἐγκαίρως ἄρχεται ἡ πυρετώδης προετοιμασία τῆς προικός, ἥτις εἶναι

ἀναπόφευκτος διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς θυγατρός. Γνωρίζει καλῶς ἡ μήτηρ ὅτι, ὅστις δήποτε καὶ ἂν ζητήσῃ τὴν κόρην της εἰς γάμον, ἐξ ἅπαντος θὰ ζητήσῃ καὶ προῖκα μεγάλην. Τοῦ δὲ κανόνος τούτου οὐδ' αὐτοὶ οἱ περὶ τὰ πνευματικὰ ἔργα ἐντρυφῶντες ἐξαιροῦνται, ὡς ἀναφέρει καὶ τὸ ἑξῆς δημῶδες ᾆσμα :

Κυρά μ' τὴ θυγατέρα σου γραμματικὸς τὴν θέλει,
κι' ἂς ἔνι καὶ γραμματικός, πολὺ προικιὸ γυρεύει·
γυρέβει τάβλες ἀργυρές, σινιὰ μαλαματένια·
γυρέβ' τὸν οὐρανὸν χαρτί, τὴ θάλασσα μελάνι,
γυρέβ' καὶ τὸν αὐγερινὸ καθάριο δαχτυλίδι. . .

Ἀλλ' ἡ προετοιμασία τῆς προικὸς δὲν εἶναι τὸ μόνον μέλημα τῆς μητρός· τὸ κυριώτερον εἶναι ἡ ἀνατροφὴ τῆς κόρης καὶ ἡ πρακτικὴ διδασκαλία κατ' οἶκον, ὅπως καταστῇ αὕτη τελεία «νοικοκυρά». Πρὸς τοῦτο δὲ πόσα πράγματα δὲν ἀπαιτεῖται νὰ ἐκμάθῃ ἡ κόρη, πόσους δὲ κόπους καταβάλλει καὶ ἡ διδάσκουσα αὐτὴν μήτηρ ! Ἡ κόρη, πρὶν ὑπανδρευθῇ, ὀφείλει νὰ ἐκμάθῃ νὰ παρασκευάζῃ τὸν ἄρτον, νὰ μαγειρεύῃ, νὰ πλύνῃ, νὰ ὑφαίνῃ, νὰ ῥάπτῃ, νὰ κεντῇ καὶ τόσα ἄλλα πράγματα, τὰ ὁποῖα γράφονται μὲν εὐκόλως ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἀπαιτοῦσιν ὅμως ἕκαστον πολὺν κόπον καὶ χρόνον, ὅπως κατασταθῶσι κτῆμα τῆς κόρης. Ἀλλ' ἂς ἴδωμεν ὁποίαν ἐργασίαν περικλείουσι μόνον αἱ λέξεις *ζυμώνω* καὶ *ὑφαίνω*.

Ὁ ἄρτος, τὸν ὁποῖον πολλοὶ βλέποντες ἐπὶ τῆς τραπέζης μετὰ τῶν μήλων καὶ ἀπίων, δὲν διστάζουσι νὰ τὸν κατατάξωσιν εἰς τὴν τάξιν τῶν καρπῶν, πόσην ἐργασίαν δὲν ἀπαιτεῖ, καὶ πόσον κόπον δὲν παρέχει εἰς τὴν κόρην τῆς Μακεδονίας, ἕως ὅτου λάβῃ τὴν τελευταίαν του μορφήν !

Κατὰ πρῶτον ὀφείλει ἡ κόρη νὰ παρασκευάσῃ τὸ ἄλεσμα, δηλ. νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τῆς ἀποθήκης τὸν σῖτον, νὰ τὸν καθαρίσῃ καλῶς, καὶ ἀφ' οὗ τὸν ἀναμίξῃ μὲ τὸ ἀνάλογον ποσὸν βρίζης καὶ ἀραβοσίτου, ἢ καὶ κριθῆς, νὰ τὸν στείλῃ εἰς τὸν μύλον, διὰ νὰ ἀλεσθῇ. Μετὰ ταῦτα πρέπει νὰ κοσκινίσῃ καλῶς τὸ ἄλευρον καὶ νὰ *ξαναπιάσῃ* τὸ προζύμι, δηλ. ἐκ τῆς ὀλίγης προζύμης νὰ προετοιμάσῃ τὴν ἀναγκαιοῦσαν δι' ὅλον τὸ ποσὸν τοῦ ἄρτου. Ἔπειτα ἀρχίζει νὰ ζυμώνῃ, καὶ ἐπὶ μίαν ὅλην ὥραν κύπτουσα ἐπὶ τῆς σκάφης ὀφείλει νὰ πιέζῃ, νὰ ἀνασηκώνῃ καὶ στρέφῃ κατὰ διαφόρους διευθύνσεις ζύμην βάρους 40 καὶ 50 ὀκάδων συνήθως. Εὐτυχῶς αἱ χεῖρες τῶν νεανίδων τούτων εἶναι λίαν στιβαραί, καὶ οὐδένα κόπον αἰσθάνονται ἐκ τῆς ἄλλως κοπιωδεστάτης ταύτης ἐργασίας. Περατώσασα τὴν ἐργασίαν ταύτην ἡ κόρη ἀνάπτει τὸν κλίβανον, ὅστις εἰς τινα μέρη λέγεται καὶ *ζυμαροχάφτης*. Ἀλλὰ τὸ ἄναμμα τοῦ φούρνου δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὸ ἄναμμα τοῦ λύχνου· ἀπαιτεῖται ἐπὶ ὁλόκληρον ὥραν ἡ κόρη νὰ ἵσταται ἐνώπιον ἰσχυροτάτου πυρὸς καὶ νὰ συνδαυλίζῃ αὐτὸ διαρκῶς. Ἀφ' οὗ δὲ πυρακτωθῇ καλῶς ὁ φοῦρνος, τότε γίνεται τὸ ἐπιπονώτατον *πάνισμα* αὐτοῦ, κατὰ τὸ ὁποῖον ἡ ἄλλως ῥοδόχρους κόρη γίνεται κατάπορφυρος καὶ περιρρέεται ὑπὸ ἀφθόνου ἱδρῶτος. Κατὰ τὸ πάνισμα ὅλοι οἱ δαυλοὶ καὶ οἱ ἄνθρακες ἐξάγονται ἐκ τοῦ φούρνου, καὶ ἔπειτα διὰ τῆς *πάνιας*, ἤτοι κοντοῦ τινος φέροντος κατὰ τὸ ἓν ἄκρον πανίον τι δεμένον, ἐξάγεται ὅλη ἡ στάκτη καὶ ἡ ἀσβόλη, καὶ καθαρίζεται λίαν προσεκτικῶς τὸ πλίνθινον συνήθως ἔδαφός του. Μετὰ ταῦτα γίνεται τὸ *φούρνισμα*, δηλ. τὸ ψήσιμον τοῦ ἄρτου, ἀφ' οὗ προηγουμένως γείνῃ τὸ πλάσιμον ἢ ἡ *πλάση* αὐτοῦ. *Πλάση* δὲ λέγεται ἡ τελευταία ἐργασία ἐπὶ τῆς ζύμης, καθ' ἣν αὕτη σχηματίζεται εἰς ἄρτους καὶ τίθεται εἰς τὰς *πινακωτάς*· εἶναι δὲ ἡ πινακωτὴ σκάφη τις ἐπιμήκης ἔχουσα πολλὰ διαχωρίσματα, εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων τίθεται εἷς ἄρτος. Ἀφ' οὗ δὲ φουρνισθῇ ὁ ἄρτος τότε γίνεται τὸ ῥόδισμα αὐτοῦ, δηλ. πρὸ τοῦ στομίου τοῦ φούρνου καίονται ἐπί τινα χρόνον λεπτὰ ξύλα, *ροδάρια* ὀνομαζόμενα, διὰ τοῦ ἐλαφροῦ πυρὸς τῶν ὁποίων *ροδίζεται*, δηλ. ψήνεται ὁ φλοιὸς τοῦ ἄρτου καὶ λαμβάνει τὸ γνωστὸν χρῶμα. Μετά τινα χρόνον, ἀφ' οὗ ψηθῇ καλῶς ὁ ἄρτος, *ξεφουρνίζεται* καὶ διὰ τῶν πινακωτῶν μεταφέρεται ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς κόρης εἰς τὰ δωμάτια καὶ ἐπιτίθεται εἰς τὰς *θέσεις*, αἵτινες λέγονται καὶ *ῥάφια* ἢ καὶ *πολίτσες*. Πολλάκις οὕτως ἵνα παρασκευασθῇ ὁ ἄρτος ἀπαιτεῖται ἐργασία ὁλοκλήρου ἡμέρας.

Ἀλλ' ἔτι πολυπλοκωτέρα ἐργασία εἶναι τὸ *ὕφασμα*, ὁ *ἀργαλειός*, διὰ τοῦ ὁποίου κατασκευάζονται τάπητες, πανία καὶ διάφορα ἄλλα ὑφάσματα. Ἐπειδὴ δὲ πολὺ θὰ ἀπεπλανώμην, ἐὰν ἐπεχείρουν νὰ περιγράψω πῶς διὰ τοῦ ἐργαλειοῦ κατασκευάζονται τὰ διάφορα ὑφάσματα, θὰ εἴπω μόνον δι' ὀλίγων πόση προπαρασκευὴ καὶ πόση ἐργασία ἀπαιτεῖται εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ πανίου, ἐκ τοῦ ὁποίου κατασκευάζονται τὰ διάφορα ἀσπρόρρουχα. Ἀφ' οὗ ἐκ τοῦ βάμβακος παρασκευασθῇ διὰ τῆς ἠλακάτης τὸ ἀναγκαῖον νῆμα, τὸ *στημόνι* καὶ *ὑφάδι*, ἔπειτα *τληγαδιάζεται*, δηλ. ἐκ τῆς ἠλακάκης μεταφέρεται καὶ περιτυλίσσεται εἰς ῥάβδον τινὰ διχαλωτὴν μήκους ἑνὸς περίπου μέτρου, ἡ ὁποία λέγεται *τληγάδι*. Μετὰ ταῦτα τὸ νῆμα *ἀνεμίζεται* (ἢ μασουρίζεται ἢ καὶ καλαμίζεται), δηλ. περιτυλίσσεται εἰς τὰ καλάμια τῆς *σαΐτας* (κερκίδος).

Ἀκολούθως *ἰδιάζεται*, δηλ. περιτυλίσσεται κατὰ διάφορα περίπλοκα συμπλέγματα εἰς χονδρόν τι ξύλον τοῦ ἐργαλειοῦ, τὸ ὁποῖον λέγεται *ἀντί*, καὶ ἔπειτα περᾶται εἰς τὰ *μιτάρια*, τὸ ὁποῖον εἶναι λίαν περίπλοκος ἐργασία καὶ ἀπαιτεῖ μεγάλην προσοχὴν καὶ ἐπιτηδειότητα. Τέλος

τὸ οὕτω παρασκευασθὲν **στημόνι** τίθεται εἰς τὸν ἐργαλειόν, προσδένονται αἱ **πατῆτρες**, ἐφ' ὧν πατοῦσα ἡ κόρη ἀνοίγει διὰ τῶν μιταρίων τὸ στημόνι καὶ παρέχει δίοδον εἰς τὴν διολισθαίνουσαν κερκίδα, καὶ οὕτως ὑφαίνεται. Ἐκ τούτων λοιπὸν καταφαίνεται πόσον ἐργάζεται ἡ κόρη, καὶ πόσα πρέπει νὰ μάθῃ κατ' οἶκον, ἕως ὅτου ὑπανδρευθῇ.

Τώρα, φίλε ἀναγνῶστα, θὰ σὲ παρακαλέσω νὰ λάβῃς τὸν κόπον νὰ ἐπισκεφθῶμεν ὁμοῦ οἰκίαν τινὰ τῆς Μακεδονίας, ὅπου προετοιμάζεται ἡ προίξ, ὑποσχόμενος ὅτι ἡ ἐπίσκεψις αὕτη θὰ εἶναι λίαν βραχεῖα. Ἀλλ' ἰδοὺ ἐφθάσαμεν· ἀκούονται πλέον τὰ λιγυρὰ ᾄσματα καὶ ὁ ἐλαφρὸς θόρυβος, τὸν ὁποῖον προξενεῖ ὁ ἐργαλειός, ἡ ἀνέμη καὶ τὸ λανάρι. Ἂς εἰσέλθωμεν, καὶ ἂς προσπαθήσωμεν νὰ ἐπισκοπήσωμεν τὰ πάντα, χωρὶς νὰ μᾶς ἴδωσι. Βλέπεις τὴν Καρυάτιδα ἐκείνην, ἥτις κάθηται ἐπὶ ἑξέδρας καὶ κανονικῶς καὶ ταχέως κινεῖ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας αὐτῆς; Αὕτη εἶναι ἡ μέλλουσα νύμφη καὶ ὑφαίνει τὴν προῖκά της· ἀλλ' ἂς ἀκούσωμεν τὸ λιγυρόν της ᾆσμα:

Μιὰ κόρη, μιὰ Καρσιώτισσα καὶ μιὰ Καρσιωτοπούλα,
εἶχε ἀσημένιον ἀργαλειὸν καὶ φιλντισένιο χτένι,
καὶ τῇ σαΐτα πῶρριχνεν ἦταν μαλαματένια. . . .
. . . . . .

Παρατήρησον τὸ μικρὸν ἐκεῖνο κοράσιον πῶς κλώθει τὸν βάμβακα! διὰ τῆς δεξιᾶς κρατεῖ τὴν ρόκαν, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς τολύπην βάμβακος, τὸ **σκαμάγκι**· ἀλλ' ἰδὲ πῶς θέτει μεταξὺ τῶν δύο πτερνῶν τὴν ρόκαν καὶ δι' ἐπιτηδείας τῶν ποδῶν κινήσεως στρέφει αὐτήν. Πρόσεξον ὅμως νὰ ἴδῃς καὶ τί ὑποδήματα φορεῖ ἡ μικρά· δὲν ὁμοιάζουν τὰ κοινά· καὶ δικαίως, διότι τὰ μεταχειρίζεται μόνον ὅταν πρόκηται νὰ **ποδαρίσῃ**, δηλ. νὰ πλύνῃ τὸν βάμβακα. Τὰ ὑποδήματα ταῦτα λέγονται **ποδαστήρια** ἢ καὶ **πατήκια**.

Ἀλλ' ἰδὲ καὶ τὴν βασίλισσαν τῆς κυψέλης ταύτης, τὴν μητέρα, ἥτις καθημένη παρὰ τὸ λανάριον καὶ ἐρρύθμως καὶ ἀδιακόπως κύπτουσα καὶ ἀνορθουμένη, λαναρίζει τὸ μαλλίον καὶ μεταβάλλει αὐτὸ εἰς σωρὸν ἐπιμήκων τολυπῶν, αἵτινες λέγονται **πετρίκια**.

Ἀλλ' ἴσως ἀνυπομονεῖς, ἀναγνῶστα, βλέπων τὸν γαλήνιον ἐκεῖνον γέροντα, ὅστις κρατῶν ἐκ τοῦ μέσου τὸ τληγάδιον κινεῖ αὐτὸ ἀδιακόπως δεξιᾷ καὶ ἀριστερᾷ καὶ περιτυλίσσει τὸ νῆμα τῆς ἠλακάτης, τὴν ὁποίαν μικρὸς παῖς κρατεῖ ἐλαφρῶς δι' ἀμφοτέρων τῶν χειρῶν· οὗτος εἶναι ὁ προσφιλὴς πάππος τῆς ὑφαινούσης καὶ **τληγαδιάζει**, συντελῶν καὶ αὐτὸς εἰς τὴν προετοιμασίαν τῆς προικός. Ἀλλὰ μὴ σοῦ φανῇ τοῦτο παράξενον, διότι καὶ εἰς τοὺς ἀρχαιοτάτους ἀκόμη χρόνους καὶ οἱ ἄνδρες δὲν ἀπηξίουν, φαίνεται, νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τοιαύτας οἰκιακὰς ἐργασίας, καὶ μάλιστα ὅταν προετοιμάζετο προίξ. Μήπως ὁ Ἡρακλῆς ὅταν ἐδούλευε παρὰ τῇ Ὀμφάλῃ καὶ ἔπραττε **γυναικεῖα** ἔργα, τί ἄλλο ἔκαμνεν εἰμὴ ἐκαλάμιζεν, ἐτληγάδιαζεν καὶ ἐν γένει ἐβοήθει εἰς τὴν προετοιμασίαν τῆς προικός, τὴν ὁποίαν ἐχρειάζετο ἡ Ὀμφάλη διὰ τὴν κόρην της;

Ἀλλὰ καιρὸς νὰ ἐπανέλθωμεν· διότι τόσον ἀπεπλανήθην εἰς τὰς παρεκβάσεις, ὥστε κινδυνεύω νὰ λησμονήσω τὸ ἀρχικόν μου θέμα.

Ἀρ' οὖ λοιπὸν ἡ μήτηρ συμπληρώσῃ τὴν προῖκα τῆς κόρης, καὶ πρὸ πάντων ἀφ' οὗ καταστήσῃ τὴν θυγατέρα της διὰ πολυχρονίου διδασκαλίας τελείαν οἰκοκυράν, τότε μόνον ἀναπνέει ἡσύχως καὶ δύναται νὰ σκεφθῇ τίνα πρέπει νὰ ἐκλέξῃ ἐκ τῶν προτεινομένων μνηστήρων ὡς τὸν καταλληλότερον διὰ τὴν κόρην της, ἀλλὰ περὶ τούτου θὰ σκεφθῶσιν, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω εἰς τὸ περὶ ἀρραβῶνος, ὅλοι οἱ συγγενεῖς.

[Ἕπεται συνέχεια]

Ἐν Ὀδησσῷ, Φεβρουάριος 1901. Ι. Πρωιος

ΝΗΣΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ

Στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας ἀντιφεγγίζει ὁ ἀφρὸς τῆς θάλασσας ποῦ σχίζει τὸ βαπόρι στὸ διάβα του, καὶ τ' ἀστέρια τ' ἀναρίθμητα ποῦ στολίζουν τὸν οὐράνιο θόλο.

Μέσα στὰ μεσάνυχτα τὰ ὁλοσκότεινα, πιλότος μᾶς ὁδηγᾷ ἡ μυρωδιὰ τοῦ Νησιοῦ ποῦ ὁλοπράσινον, ντυμένον στοῦ Ἀπρίλη τὸ μαγευτικὸ φόρεμα, στέλνει στοὺς ταξειδιῶτες τὴ μεθυστικὴ εὐωδιά του.

Τὰ δύο θεώρατα βουνὰ ποῦ κρύβουν τὸ λιμάνι ἀνοίγουν τοὺς κόλπους των καὶ παραμερίζουν γιὰ νὰ διαβῇ τὸ πλεούμενο ποῦ φέρνει τοὺς ξενιτεμένους στὴν πατρίδα τους.

Σιγά-σιγά, σὰν ἀποναρκωμένο κι' αὐτό, ἀπ' τῆς ἀνοίξεως τὴν ἀθάνατη μυρωδιά, ταξειδεύει καὶ κοντοζυγώνει στὴ στεριά.

❁

Ὁ ποταμός, μὲ λίγα νερά, γεμᾶτος πικροδάφνες καὶ λυγαριές, σκορπᾷ στὴν κοιμισμένη πλάση τὴ γλύκα τῆς ἀνοίξεως.

Λεμονιὲς καὶ πορτοκαλλιὲς κι' ἀπὸ τὶς δυὸ μεριὲς τοῦ ποταμοῦ· ἀγριολούλουδα γεμᾶτα ἀσύλληπτη μυρωδιὰ στὰ βράχια· οἱ ὁλοπράσινες πικροδάφνες μὲ τὰ κόκκινα λουλουδά τους μπροστά μας κ' οἱ λυγαριὲς μὲ τὰ χρωματιστὰ ἄνθη τους.

Ζαλισμένος ἀπὸ τὴ μυρωδιὰ τῆς ἀνοίξεως, ὀνειροπόλος μέσα στὸ ἀσύλληπτο μυστήριο τῆς

ἡσυχης νύχτας παραγέρνω ἀπάνω στὸ ζῷο, ποῦ βιαστικό, σὰν νὰ ξέρῃ τὴν ἀνυπομονησία μου, τρέχει νὰ μὲ πάῃ στὸ χωριό, κοιτάζω γύρω μου καὶ προσπαθῶ νὰ πείσω τὸν ἑαυτό μου πῶς ὅσα βλέπω εἶναι ἀλήθεια, πῶς δὲν εἶμαι θῦμα σκληροῦ ὀνείρου, ποῦ μέσα στὴ σκληρὴ πραγματικότητα τῆς ξενιτειᾶς ζητᾷ νὰ μ' ἀνακουφίσῃ μὲ τὰ ἀέρινα φτερά του.

Προχωρῶ μέσα στὸ ποτάμι, καὶ ἀναγαλλιάζω μὲ τὸ βούτημα ποῦ κάνει τὸ ζῷο στὰ λίγα νερά του, καὶ χωρίζω τὶς πικροδάφνες καὶ τὶς λυγαριὲς ποῦ ἐμποδίζουν τὸ διάβα μου, καὶ κοιτάζω μπροστὰ γιὰ νὰ ἰδῶ πόση ὥρα μὲ χωρίζει ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ κτυπῶ τὸ ζῷο γιὰ νὰ μὲ πάῃ πιὸ γρήγορα στὴν ἐνορία μου νὰ προλάβω ν' ἀκούσω ἀπὸ τὸ γέρο παπᾶ τῆς γειτονιᾶς μου τὸ ***Χριστὸς Ἀνέστη***.

Δὲν θυμοῦμαι ἀπὸ ποῦ ἦρθα καὶ πῶς βρέθηκα μέσα στὸν ποταμὸ αὐτὴν τὴν ὥρα, κάθε λύπης σύννεφο, κάθε περασμένου σκιὰ ἐπέταξαν μακρυά μου κι' ἔκαμαν τόπο στὸ ὄνειρο ποῦ μὲ νανουρίζει γλυκὰ-γλυκά.

❁

Τ' ἀντίκρυσα!

Ἀκούω τὶς κκμπάνες ποῦ χαρούμενα σημαίνουν τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ· βλέπω τ' ἀναμμένα κεριὰ τῶν χωριανῶν μου ποῦ πηγαίνουν ν' ἀναστήσουνε· βλέπω τὸν παπᾶ ποῦ κτυπᾷ τὶς πόρτες ἐκείνων ποῦ κοιμοῦνται ἀκόμα γιὰ νὰ ξυπνήσουν νὰ βρεθοῦνε ὅλη στὴν Ἀνάσταση.

Περνᾷ κι' ἀπὸ τὸ σπίτι μου ὁ παπᾶς, τὸ βλέπει κλεισμένο καὶ μὲ παράπονο κουνεῖ τὸ ὁλόασπρο ἀπὸ τὰ χρόνια κεφάλι του. . .

Ὤ! ὁ Παράδεισος ἐδῶ κάπου κοντὰ θὰ βρίσκεται· οἱ ἁγνὲς ψυχὲς ἐδῶ κοντὰ θ' ἀκούσουν τὰ Χερουβεὶμ νὰ ψάλλουν, ἡ ἀτέλειωτη ζωὴ ἐδῶ κοντὰ θᾷχῃ τὴν πηγή της, ἴσως μέσα στὰ νερὰ τοῦ Αἰγαίου, ἴσως μέσα στοὺς ἀποτόμους βράχους του, ἴσως μέσα στὰ μαγευτικὰ νησιά του.

Ἴσως ὁ θαλασσοπλανεμένος Ὀδυσσεὺς ὅταν ἐγυρνοῦσε στὴν πατρίδα του ἐπέρασε ἀπ' αὐτὴ τὴν θάλασσα κ' ἐπάλεψε μὲ τὶς Σειρῆνες.

❁

Τὰ κάτασπρα σπίτια μὲ τοὺς ὁλοπράσινους κήπους των καὶ μὲ τὶς μικρὲς ἐκκλησιές τους φεγγοβολοῦν κι' ἀστράφτουν μέσα στὸ φωτοβολητὸ τῆς Ἀναστάσεως. Οἱ χωριανοί, ποῦ πᾶν στὶς ἐκκλησιές, μοῦ φαίνονται σὰν σκιὲς ποῦ τὶς πλάττει ἡ φαντασία μου γιὰ νὰ γελάσῃ τὸ γλυκὸ σήμαντρο τοῦ χωριοῦ· μοῦ φαίνεται πῶς ἦρθε ἀπὸ τὸν Οὐρανὸ γιὰ νὰ γλυκάνῃ τῆς ψυχῆς μου τὸν πόνο, γιὰ ν' ἀπομακρύνῃ τῆς θλίψης τὸ μαρτύριο.

❁

Ὅλοι χαρούμενοι στὰ στολίδια τους μὲ τὰ σχολιανά τους ροῦχα καὶ μὲ τὰ κεριά τους ποῦ τᾶφτιαξαν ἀπὸ ἀγνὴ πίττα τῆς μέλισσας ἀκούουν τὰ ἅγια λόγια τῆς ἀκολουθίας τῆς Ἀναστάσεως. Οἱ ψαλτάδες μὲ τοὺς μικροὺς κανονάρχους των ψάλλουν βιαστικὰ-βιαστικὰ γιὰ νὰ φτάσουν πιὸ γρήγορα στὸ ***Χριστὸς Ἀνέστη*** ποῦ τὸ πόθησε ἡ ψυχή τους μέσα στὶς ἀτέλειωτες ἡμέρες τῆς Σαρακοστῆς. Ὁ παπᾶς προβάλλει κάθε λίγο στὴν Ὡραία Πύλη γιὰ νὰ ἰδῇ μήπως λείπῃ κανένας ἐνορίτης γιὰ νὰ στείλῃ νὰ τὸν φωνάξῃ.

Ἡ ἀκολουθία κοντεύει νὰ τελειώσῃ.

Ὅλοι μέσα στὸ φαρδὺ αὐλόγυρο τῆς Ἐκκλησιᾶς μαζεμένοι, ἀκοῦνε μὲ κατάνυξι τὸ Εὐαγγέλιο τῆς Ἀναστάσεως· ἡ μεσανυχτιάτικη ἡσυχία συνοδεύει τὸ μεγάλο μυστήριο τῆς Ἀναστάσεως· ὅλων ἡ καρδιὰ κτυπᾷ μὲ λαχτάρα.

❁

Λίγο ἀκόμα κ' ἔφτασα.

Εἶμαι ἀντίκρυ στὴν Ἐκκλησιά, διακρίνω τοὺς γειτόνους μου, γνωρίζω τοὺς φίλους μου, ἀκούω τὶς φωνὲς τοῦ παπᾶ ποῦ λέει τὸ βαγγέλιο.

Ἕνας γείτονας ρωτᾷ μέσα στὸν μαζεμένο κόσμο:

— Λείπει κανένας ἐνορίτης;

— Ὄχι, ἀπαντοῦν οἱ ἄλλοι, μᾶς λείπουν οἱ ξενιτεμένοι μοναχά.

❁

Μανιασμένος ἀπ' τὴ λαχτάρα πηδῶ ἀπ' τὸ ζῷο καὶ τραβῶ γιὰ τὴν Ἐκκλησιά. Ἕνα μικρὸ γειτονόπουλο μ' ἐγνώρισε καὶ εἶπε τὰ νέα:

— Ἤρθ' ἕνας ἀπ' τοὺς ξενιτεμένους μας.

Ὅλοι καρτεροῦν μὲ χαρὰ νὰ μ' ἀγκαλιάσουν καὶ νὰ μοῦ εὐχηθοῦν τό: Καλῶς ὥρισες.

❁

Νικητὴς τῆς σκληρᾶς τύχης ἄναψα τὸ κερί μου καὶ μὲ τὰ φτερὰ τῆς χαρούμενης ψυχῆς μου ἔφτασα κοντὰ στὸν παπᾶ τῆς ἐνορίας μας τὴν ὥρα ποῦ μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς γειτόνους μου ἔψαλλε τό: ***Χριστὸς Ἀνέστη***.

Οἱ τουρκιὲς ἀντιλαλοῦν μέσα στὴν κοιμισμένη πλάση καὶ μηνοῦνε τὴν Ἀνάσταση στοὺς λόγγους καὶ στὰ βουνά· οἱ φωτιὲς ποῦ ἀνάβουν τὰ γειτονόπουλα ἀπὸ ἀμπελόκλαδα σκορποῦν τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας καὶ φέρνουν τὸ χαρούμενο φῶς τῆς χαρᾶς τῆς Ἀναστάσεως.

Μ' ἀγκάλιασεν ὁ σεβάσμιος παπᾶς καὶ μοῦδωκε τὸν ἀσπασμὸ τῆς Ἀναστάσεως, ἀγκάλιασα ὅλους τοὺς γειτόνους μου κι' ἀλλάξαμε τὸ φιλὶ τοῦ ***Χριστὸς Ἀνέστη***.

❁

Τ' ἄστρο τῆς ἡμέρας ἄρχισε νὰ φέγγῃ κ' ἐγὼ μὲ τοὺς γειτόνους μου γλεντῶ γιὰ τὸ ***Χριστὸς Ἀνέστη*** καὶ γιὰ τὸ ***Καλῶς ὥρισες***.

Ἄγγελος Α. Κοσμης

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ὁ ἐσχάτως ἀποθανὼν διάσημος μουσουργὸς Βέρδης διήρχετο τὸ θέρος εἰς τὰ λουτρὰ τοῦ Μοντεκατίνη, κατοικῶν μικρὰν οἰκίαν. Πρό τινων ἐτῶν τὸν ἐπεσκέφθη ἐκεῖ φίλος του, ὅστις ἐγένετο δεκτὸς εἰς ἓν δωμάτιον χρησιμεῦον συγχρόνως ὡς αἴθουσα, ὡς τραπεζαρία καὶ ὡς κοιτών. Ὁ ἐπισκέπτης ἐξεπλάγη. Ὁ Βέρδης, ἐννοήσας τὴν ἔκπληξίν του, ἐξήγησεν ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἄλλα δύο δωμάτια, ἀλλ' ἦσαν γεμᾶτα ἀπὸ ὀργανέττα.

— Ὅταν ἤλθα ἐδῶ, λέγει ὁ Βέρδης, μὲ ἐξεκούφαιναν ἀπὸ τὸ πρωὶ ἕως τὸ βράδυ οἱ κάτοικοι μὲ τὰς σερενάτας των καὶ μοῦ ἔπαιζαν «Ριγολέττο», «Τροβατόρε», «Τραβιάτα». Τότε ἐπῆρα τὴν ἀπόφασιν καὶ ἐνοικίασα δι' ὅλην τὴν ἐποχὴν τὰ ὄργανα ταῦτα. Τοῦτο μοῦ ἐστοίχισε 1500 φράγκα. Ἀλλὰ τώρα τοὐλάχιστον εἶμαι ἥσυχος.

ΓΝΩΜΑΙ
ΠΑΛΑΙΩΝ ΚΑΙ ΝΕΩΝ

Ἀπὸ δύο κακῆς ψυχῆς ἀνθρώπους, ὁ γραμματισμένος καὶ λογιώτατος εἶν' ὁ χειρότερος· ἐνῷ ἐξ ἐναντίας ἀπὸ δύο καλὰς ψυχάς, ἡ γραμματισμένη εἶνε ἡ καλητέρα, διότι τρέχει ὀλιγώτερον κίνδυνον νὰ χάσῃ τὴν ἀρετήν της.

Ἀδαμάντιος Κοραῆς

Ἀφίνω τοὺς μωροὺς νὰ συζητοῦν περὶ πολιτευμάτων, εἰς ἐμὲ εἶνε ἀρκετὴ ἡ καλὴ διοίκησις.

Μακώλεϋ

Μὴ ἐπιζητῇς τὰς διασκεδάσεις, ἀλλ' ἔσο πάντοτε ἕτοιμος νὰ διασκεδάσῃς.

Ρῶσκιν

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Ἡ ἀνθρωπίνη μακροβιότης.

Αἱ ἀσφαλιστικαὶ Ἑταιρεῖαι τῆς Ζωῆς τῶν διαφόρων κρατῶν ἐξέδωκαν ἐσχάτως τοὺς στατιστικοὺς πίνακάς των περὶ τῆς μακροβιότητος τῶν ἀνθρώπων. Αἱ Γαλλικαὶ ἑταιρεῖαι εἰς τοὺς πίνακας αὐτῶν λαμβάνουσιν ὡς μονάδα βάσεως τὸ ἑκατομμύριον καὶ προχωροῦσιν, ὑπολογίζουσαι ἐπὶ τοῦ ἀριθμοῦ τούτου τοὺς θανάτους. Ἐξ ἑνὸς λοιπὸν ἑκατομμυρίου ἀνθρώπων γεννηθέντων κατὰ τὸ διάστημα τοῦ αὐτοῦ ἔτους, μετὰ παρέλευσιν 50 ἐτῶν ἐπιζῶσι μόνον 628,000, μετὰ παρέλευσιν δὲ 40 ἀκόμη ἐτῶν ἀπολείπονται μόλις 8,841 ἐνενηκοντούτεις. Εἰς τὰ ἑκατὸν ἔτη ἐκ τοῦ ἑκατομμυρίου φθάνουσι μόλις 23 ἄνθρωποι. Εἰς τὰ 101 ὑπολείπονται 9, εἰς τὰ 102 τρεῖς καὶ μόνον, εἰς τὰ 103 εἷς καὶ μόνον καὶ ἓν μικρὸν κλάσμα, εἰς τὰ 104 μόλις $^3/_{10}$ ἀνθρώπου ἀπομένουσιν, εἰς τὰ 105 μόλις $^1/_{10}$. Τέλος μετὰ τὴν παρέλευσιν 106 ἐτῶν ἀπὸ τὸ ἑκατομμύριον ἐκεῖνο ἀνθρώπων δὲν ἀπομένουσιν ἢ τὰ ὀστᾶ τῶν κεκοιμημένων. Αἱ Ἀμερικανικαὶ ἑταιρεῖαι δεικνύονται περισσότερον ἀπαισιόδοξοι. Ἐξ ἑνὸς ἑκατομμυρίου ἀνθρώπων μετὰ παρέλευσιν 95 ἐτῶν, μόνον εἰς 30 ἐπιτρέπουσι τὴν ζωήν, ἐνῷ αἱ Γαλλικαὶ παραδέχονται ζῶντας 859. Αἱ Ἀγγλικαὶ τέλος ἀσφαλιστικαὶ ἑταιρεῖαι ἔχουσι τὸ ἀνώτατον ὅριον τῆς ἀπαισιοδοξίας· παραδέχονται ὅτι μετὰ παρέλευσι. 98 ἐτῶν οὐδεὶς ἐπιζῇ ἐξ ἑνὸς ἑκατομμυρίου θνητῶν. Μένουσιν ἀκόμη οἱ στατιστικοὶ πίνακες τοῦ Γαλλικοῦ κράτους, περιέχοντες παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς τάξεως τῶν συνταξιούχων. Καὶ παραδέχονται οὗτοι ὅτι ἐξ 100 χιλιάδων συνταξιούχων 28 γινονται 100 ἐτῶν καὶ οὐδεὶς 103. Αἱ γυναῖκες ὅμως δεικνύουσι τάσιν τινὰ πρὸς τὴν μακροβιότητα. Διότι εἰς ἡλικίαν 102 ἐτῶν ζῶσιν 1 $^1/_2$ ἀνὴρ καὶ 7 γυναῖκες. Μετὰ τοὺς ἀνωτέρω ὑπολογισμοὺς ἔρχεται καὶ ἄλλος εἰς εὐρυτέραν κλίμακα. Ἐξ ἑνὸς δισεκατομμυρίου ἀνθρώπων μετὰ παρέλευσιν 100 ἐτῶν ὑπολείπονται 164, μετὰ παρέλευσιν 105 ὑπολείπονται 38, μετὰ παρέλευσιν 110 μόνον 6 καὶ τὰ 115 ἔτη φθάνει μόνον εἷς.

Συνεπῶς ἀπὸ τὰ 2 $^1/_2$ δισεκατομμύρια, τὰ ὁποῖα ζῶσιν ὑπὸ τὸν ἥλιον, μόνον 2 $^1/_2$ ἄνθρωποι ἔχουσι τὴν ἐλπίδα νὰ φθάσωσι τὰ 115 ἔτη!

Ἐργατικοὶ οἰκίσκοι.

Οἱ πτωχοὶ τοῦ Λονδίνου θὰ ἔχουν εἰς τὸ μέλλον τοὺς οἰκίσκους των καθαροὺς καὶ εὐάερους μὲ τὰ κηπάριά των καὶ μὲ ὅλα ὅσα ἀπαιτοῦνται διὰ τὸν ἄνθρωπον τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τῆς ἀγγλικῆς μητροπόλεως ἦλθεν ἤδη εἰς συμφωνίας καὶ θ' ἀγοράσῃ 225 στρέμματα γῆς ἔξω τοῦ Λονδίνου, ὅπου θὰ κτισθοῦν οἱ εὐεργετικοὶ οἰκίσκοι. Τὰ 174 στρέμματα θὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ τὴν κατασκευὴν οἰκίσκων τεσσάρων τάξεων, εἰς τοὺς ὁποίους θὰ κατοικήσουν αἱ οἰκογένειαι τῶν χωρικῶν, τῶν τεχνιτῶν καὶ τῶν συνήθων ἐργατῶν. Τὰ δὲ ὑπολειπόμενα πεντήκοντα στρέμματα θὰ χρησιμεύσουν διὰ κήπους, εἰς τοὺς ὁποίους οἱ πτωχοὶ θὰ φυτεύσουν τὰ λαχανικά των. Θ' ἀπαιτηθοῦν δι' ὅλην αὐτὴν τὴν ἐργασίαν 1,530,000 λίραι. Ἡ συνοικία αὕτη θ' ἀποτελέσῃ πραγματικῶς πρότυπον συνοικισμοῦ. Θὰ ὑπάρχουν ἐκεῖ οἱ ἀνθῶνες, οἱ κῆποι, τὰ τελειότερα πλυντήρια, τὰ λουτρὰ καὶ ἠλεκτρικὸς τροχιόδρομος, ὁ ὁποῖος θὰ συνδέῃ τὸν συνοικισμὸν μετὰ τοῦ Λονδίνου. Ἀλλὰ πλὴν τῆς συνοικίας ταύτης τὸ δημοτικὸν συμβούλιον τοῦ Λονδίνου σκέπτεται νὰ κτίσῃ τοιούτους οἰκίσκους ἐντὸς τῆς μητροπόλεως χάριν τῶν πτωχῶν ἐργατῶν. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ Λονδίνου θὰ κτισθοῦν οἰκίαι ἱκαναὶ νὰ περιλάβουν 26,000 ἀνθρώπους. Αἱ οἰκίαι αὗται θὰ χρησιμεύσουν δι' ἐκείνους, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ἐργασία δὲν ἐπιτρέπει ν' ἀπομακρύνωνται τῶν κέντρων τῆς πόλεως. Θὰ κατασκευασθοῦν πέντε σειραὶ οἰκημάτων, ἕκαστον τῶν ὁποίων θὰ ἔχῃ τέσσαρα πατώματα, κήπους, αὐλὰς εὐρυχώρους καὶ χλοερὰ κηπάρια, ἐπίτηδες διὰ νὰ παίζουν τὰ παιδία. Γύρω δὲ τοῦ συνοικισμοῦ θὰ ὑπάρχῃ ὁδός, ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ ὑπάρχουν καταστήματα διὰ ν' ἀγοράζουν οἱ πτωχοὶ τὰ χρειώδη. Καὶ οἱ πτωχοὶ δι' ὅλα ταῦτα θὰ πληρώνουν σχεδὸν τίποτε· ὀλίγα λεπτὰ μόνον τὴν ἡμέραν δι' ὁλόκληρον εὐρυχωρότατον οἶκον.

ΑΘΗΝΑΙ, ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΕΣΤΙΑ,,—2849